

Zarządzenie nr PM-3012/2026

Prezydenta Miasta Gliwice

z dnia 19 lutego 2026 r.

w sprawie konsultacji projektu uchwały Rady Miasta Gliwice w sprawie przyjęcia "Programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych dla miasta Gliwice na lata 2026-2032".

Na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 1153 z późn. zm.), art. 5 ust. 2 pkt 3, 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 1338 z późn. zm.) oraz § 15 załącznika nr 1 do uchwały nr II/24/2018 Rady Miasta Gliwice z dnia 13 grudnia 2018 r. w sprawie Statutu Miasta Gliwice

zarządza się, co następuje:

- §1. Przeprowadzić konsultacje społeczne z Miejską Radą Działalności Pożytku Publicznego w Gliwicach oraz z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi, dotyczące projektu uchwały Rady Miasta Gliwice w sprawie przyjęcia „Programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych dla miasta Gliwice na lata 2026-2032”. Projekt ww. uchwały stanowi załącznik do niniejszego zarządzenia.
- § 2. Konsultacje odbędą się w formie wyrażenia opinii lub zgłoszenia uwag do udostępnionego publicznie projektu uchwały.
- § 3. Projekt uchwały zostanie udostępniony publicznie w okresie **od 05 marca 2026 r. do 19 marca 2026 r.** w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Gliwicach, na elektronicznej tablicy ogłoszeń Urzędu Miejskiego oraz na stronie internetowej www.gliwice.eu i w serwisie <https://decydujmyrazem.gliwice.pl>. Ponadto ogłoszenie o konsultacjach zostanie opublikowane w „Miejskim Serwisie Informacyjnym”.
- § 4. Uwagi lub opinie można zgłaszać drogą elektroniczną w terminie do 19 marca 2026 r. na adres: zd@um.gliwice.pl, składać osobiście w formie pisemnej w sekretariacie Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Gliwicach przy ul. Zwycięstwa 21 lub zgłaszać poprzez serwis <https://decydujmyrazem.gliwice.pl>.
- § 5. Ww. projekt uchwały przesłany zostanie do Miejskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego w Gliwicach. Miejska Rada Działalności Pożytku Publicznego w terminie do 19 marca 2026 r. przedstawi opinię dotyczącą ww. projektu. Nieprzedstawienie opinii w terminie oznacza rezygnację z prawa do jej wyrażenia.

- § 6. Konsultacje mają charakter opiniodawczy, nie są wiążące dla organu, który je zarządza.
- § 7. Odpowiedzialnym za wykonanie zarządzenia jest dyrektor Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych.
- § 8. Nadzór nad wykonaniem zarządzenia obejmują osobiście.
- § 9. Zarządzenie podlega publikacji w Biuletynie Informacji Publicznej.
- § 10. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Zastępca Prezydenta Miasta Gliwice

Łukasz Gorczyński

/dokument podpisany kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

Załącznik do Zarządzenia nr PM- 3012/26

Prezydenta Miasta Gliwice

z dnia 19.02.2026 r.

PROJEKT

UCHWAŁA NR

RADY MIASTA GLIWICE

z dnia..... r.

w sprawie przyjęcia "Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych dla Miasta Gliwice na lata 2026-2032"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 1153 z późn. zm.), art. 92 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 1684), art. 35 a ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.) oraz art. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1461), na wniosek Prezydenta Miasta

**Rada Miasta Gliwice
uchwala, co następuje:**

- § 1.** Przyjąć „Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych dla Miasta Gliwice na lata 2026-2032” w brzmieniu według załącznika do niniejszej uchwały.
- § 2.** Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Gliwice.
- § 3.** Uchwała wchodzi w życie z mocą wsteczną od dnia 1 stycznia 2026 r.

GLIWICE

Załącznik do uchwały nr

Rady Miasta Gliwice

z dnia.....2026 r.

**PROGRAM DZIAŁAŃ
NA RZECZ OSÓB
NIEPEŁNOSPRAWNYCH
DLA MIASTA GLIWICE
NA LATA 2026-2032**

**Termin
opracowania
dokumentu**

02.2025-03.2026

Spis treści		Str.
I.	Wprowadzenie	3
II.	Podstawy prawne Programu	7
III.	Adresaci i Realizatorzy Programu	8
IV.	Źródła finansowania Programu	9
V.	Spójność Programu z celami i kierunkami działań Strategii rozwiązywania problemów społecznych miasta Gliwice	9
VI.	Diagnoza potrzeb osób z niepełnosprawnościami zamieszkałych w Gliwicach	13
6.1.	Wprowadzenie	13
6.2.	Pojęcie niepełnosprawności	15
6.3.	Struktura demograficzna mieszkańców Gliwic z niepełnosprawnością	17
6.4.	Potrzeby środowiska osób z niepełnosprawnościami	36
6.4.1.	Grupa odbiorców – Liczba osób z niepełnosprawnościami	35
6.4.2.	Diagnoza sytuacji i potrzeb osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin	39
6.4.2.1.	Obszar: Aktywizacja zawodowa i praca	40
6.4.2.2.	Obszar: Edukacja	43
6.4.2.3.	Obszar: Rodzina z osobą z niepełnosprawnością	48
6.4.2.4.	Obszar: Aktywność i samodzielność osób z niepełnosprawnościami	52
VII.	Cele programu, kierunki, działania	56
VIII.	Monitoring Programu	65
IX.	Postanowienia końcowe	66

I. Wprowadzenie

Osoby z niepełnosprawnościami wymagają wsparcia, umożliwiającego udział w życiu społecznym poprzez różnorodne formy aktywizacji zawodowej i społecznej.

Opracowanie programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych jest zadaniem wynikającym z art. 35a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.), który stanowi, że do zadań powiatu należy:

1) opracowywanie i realizacja, zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych, powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie:

- a) rehabilitacji społecznej,
- b) rehabilitacji zawodowej i zatrudniania,
- c) przestrzegania praw osób niepełnosprawnych;

Zgodnie z ww. ustawą rehabilitacja osób niepełnosprawnych oznacza *zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej. Rehabilitacja lecznicza osób niepełnosprawnych odbywa się na podstawie odrębnych przepisów (art.7 pkt 1 i 2).*

Rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy (art. 8 ust.1 ww. ustawy). Natomiast rehabilitacja społeczna ma na celu umożliwianie osobom z niepełnosprawnością uczestnictwa w życiu społecznym. Rehabilitacja społeczna realizowana jest przede wszystkim przez:

- 1) *wyrabianie zaradności osobistej i pobudzanie aktywności społecznej osoby niepełnosprawnej;*
- 2) *wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych;*
- 3) *likwidację barier, w szczególności architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, w komunikowaniu się i dostępie do informacji;*

4) kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi (art. 9 ww. ustawy)

Idea rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami zakłada jak najpełniejszą współpracę pomiędzy instytucjami i grupami oraz organizacjami odpowiedzialnymi za proces rehabilitacji, włączając w ten proces środowisko samych osób z niepełnosprawnością i ich rodzin. Podejmowane działania mają na celu wzrost aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym i zawodowym, a także przeciwdziałanie dyskryminacji i zjawisku ich wykluczenia społecznego.

Z kolei podstawowym dokumentem dotyczącym praw osób niepełnosprawnych jest Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Karta Praw Osób Niepełnosprawnych z dnia 1 sierpnia 1997 r. - M.P. Nr 50, poz. 475), która definiuje katalog praw osób z niepełnosprawnością.

Zgodnie z ww. dokumentem osoby niepełnosprawne, to osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji.

Oznacza to w szczególności prawo osób z niepełnosprawnością do:

- 1) dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym,
- 2) dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny,
- 3) dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną,
- 4) nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej,
- 5) pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych,

- 6) pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz do korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga - prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb,
- 7) zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym,
- 8) życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:
 - dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej,
 - swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu,
 - dostępu do informacji,
 - możliwości komunikacji międzyludzkiej,
- 9) posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych,
- 10) pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

Głównym celem Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych dla Miasta Gliwice na lata 2026-2032, zwanego dalej „Programem” jest stworzenie warunków do jak najpełniejszej samodzielności życiowej osób z niepełnosprawnością poprzez rehabilitację społeczną, zawodową oraz zapewnienie podstawowych praw i godnego życia. Aby ten cel osiągnąć, konieczna jest szeroka współpraca pomiędzy instytucjami miejskimi i organizacjami pozarządowymi oraz środowiskiem osób z niepełnosprawnościami, co zostało sformułowane w drugim celu głównym Programu jako rozwój systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin na bazie współpracy miejskich jednostek organizacyjnych i organizacji pozarządowych działających w obszarze niepełnosprawności.

Program został opracowany na podstawie „Diagnozy potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zamieszkałych w Gliwicach”¹. Znaczącą rolę w konstruowaniu programu miały miejskie jednostki organizacyjne oraz organizacje pozarządowe zrzeszone w Gliwickim Forum Organizacji Działających na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami „Nie jesteś sam”, które służyły swoim doświadczeniem i wiedzą w zakresie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Opinie specjalistów, uwagi środowiska osób z niepełnosprawnościami, jak również wypowiedzi mieszkańców miasta, osób z niepełnosprawnościami i wszystkich osób zainteresowanych tematyką niepełnosprawności, możliwych form współpracy, obszarach deficytowych w zakresie pomocy osobom z niepełnosprawnościami i ich rodzin, były podstawą do wytyczenia celów i określenia kierunków programowych.

Komplementarne działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami stanowią priorytet dla miasta Gliwice i wpisują się w politykę społeczną miasta. By w pełni zabezpieczyć wszelkie potrzeby osób z niepełnosprawnościami Program został opracowany w oparciu o system wsparcia osoby z niepełnosprawnością na każdym etapie jej życia, z uwzględniając swym zakresem również rodzinę i opiekunów.

Kierunki określone w Programie dostosowane są do lokalnych potrzeb, z uwzględnieniem posiadanych zasobów instytucjonalnych, osobowych oraz wkładu podmiotów zewnętrznych, jak również wsparcia organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami na terenie miasta Gliwice. Niniejszy Program zakłada wiele nowych rozwiązań, ale również zawiera przedsięwzięcia, które są kontynuacją podjętych już działań, tak aby w sposób ciągły zabezpieczyć potrzeby środowiska osób z niepełnosprawnościami. Końcowy raport z realizacji poprzedniego dokumentu, tj. „Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych dla Miasta Gliwice na lata 2020-2025” będzie zawierać dane liczbowe stanowiące bazę wyjściową do działań ujętych w niniejszym Programie.

¹ „Diagnoza potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zamieszkałych w Gliwicach”- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych, dokument wewnętrzny przygotowany na potrzeby opracowania miejskiego programu.

Program został skonsultowany z Miejską Radą Działalności Pożytku Publicznego oraz zaopiniowany przez Miejską Społeczną Radę do Spraw Osób Niepełnosprawnych w Gliwicach oraz Gliwickie Forum Organizacji Działających na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami „Nie jesteś sam”. Zapisy programowe podlegały również szerokim konsultacjom społecznym, w formie konsultacji z mieszkańcami miasta, zbierania opinii organizacji pozarządowych oraz podmiotów i osób realizujących bezpośrednie działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.

II. Podstawy prawne programu

Podstawą prawną do opracowania programu stanowi art. 35a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

U podstaw tworzenia programu znajdują się również:

- ustawa o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 r.,
- ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r.,
- ustawa o rynku pracy i służbach zatrudnienia z dnia 20 marca 2025 r.,
- ustawa o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami z dnia 19 lipca 2019 r.,
- prawo oświatowe z dnia 14 grudnia 2016 r.,
- ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r.,
- ustawa o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” z dnia 4 listopada 2016 r.,
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych,
- Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Karta Praw Osób Niepełnosprawnych z dnia 1 sierpnia 1997 r.),
- uchwała Sejmu RP z dnia 7 grudnia 2012 r. w sprawie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych.

Ponadto w wielu innych aktach prawnych znajdują się zapisy dotyczące ulg i preferencji dla osób z niepełnosprawnościami.

III. Adresaci i Realizatorzy Programu

1. Adresaci Programu

Osoby z niepełnosprawnościami z terenu miasta Gliwice, ich rodziny i opiekunowie, miejskie jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe oraz inne podmioty realizujące ofertę wsparcia dla środowiska osób z niepełnosprawnościami.

2. Realizatorzy Programu

- Urząd Miejski w Gliwicach,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Gliwicach,
- Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Gliwicach,
- Powiatowy Urząd Pracy w Gliwicach,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Gliwicach,
- Gliwicki Ośrodek Działań Społecznych – Centrum 3.0,
- Żłobki Miejskie,
- placówki oświatowe,
- instytucje kultury i sportu,
- warsztaty terapii zajęciowej,
- organizacje pozarządowe,
- spółki miejskie,
- pozostali partnerzy, którzy prowadzą działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

IV. Źródła finansowania Programu

- budżet miasta Gliwice,
- środki własne podmiotów realizujących zadania na rzecz osób z niepełnosprawnościami,
- środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- inne źródła krajowe i zewnętrzne.

V. Spójność Programu z celami i kierunkami Strategii rozwiązywania problemów społecznych miasta Gliwice

Nadrzędnym dokumentem wyznaczającym cele i kierunki polityki społecznej miasta oraz integrującym działania prospołeczne samorządu miasta Gliwice jest „Strategia rozwiązywania problemów społecznych dla miasta Gliwice na lata 2026-2032”. Ukierunkowuje ona zadania realizowane na rzecz wspólnoty Gliwiczan, rodziny, ale również indywidualnych mieszkańców zmagających się z trudnościami życiowymi.

„Program działań na rzecz osób niepełnosprawnych dla miasta Gliwice na lata 2026-2032” opisuje natomiast szczegółowe cele i działania miasta na rzecz środowiska osób z niepełnosprawnościami, równocześnie korespondując z innymi programami branżowymi z zakresu polityki społecznej.

Program odnosi się bezpośrednio do celów i kierunków działań zawartych w ww. strategii, która z kolei pozostaje w związku ze Strategią rozwoju miasta Gliwice do roku 2040. Dokumenty te wyznaczają cele strategiczne i kierunki działań samorządu, które obejmują swym zakresem wszystkie obszary i sektory funkcjonowania miasta, w tym niepełnosprawność. Powiązanie Programu ze strategią rozwiązywania problemów społecznych miasta Gliwice obrazuje tabela nr 1.

Tabela nr 1 Macierz powiązań kierunków działań „Programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych miasta Gliwice na lata 2026-2032” z celami i kierunkami działań „Strategii rozwiązywania problemów społecznych miasta Gliwice na lata 2026-2032”.

Program działań na rzecz osób niepełnosprawnych dla miasta Gliwice na lata 2026-2032	Cel A Zapewnienie kompleksowego wsparcia rodzinie z osobą z niepełnosprawnością	Cel B Wyrównywanie szans dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami w zakresie edukacji	Cel C Wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnością w dostępie do rynku pracy	Cel D Tworzenie warunków aktywności i samodzielności osób z niepełnosprawnościami jako podstawy integracji społecznej	Cel E Tworzenie partnerstwa i wsparcia lokalnego na rzecz środowiska osób z niepełnosprawnościami	Cel F Przestrzeganie praw osób z niepełnosprawnościami oraz zwiększanie świadomości społecznej na temat niepełnosprawności
Strategia rozwiązywania problemów społecznych miasta Gliwice na lata 2026-2032	+	+	+	+	+	+
C1: Budowanie solidarnej i aktywnej społeczności miasta Gliwice	+	+	+	+	+	+
Rozwój dostępności przestrzeni publicznej i usług dla osób ze szczególnymi potrzebami				+		
Rozwój usług wsparcia lokalnego i infrastruktury społecznej	+			+		
Wspieranie zdrowia i dobrostanu psychicznego mieszkańców				+		
Rozwój partycypacji społecznej					+	
Wsparcie dla NGOśw i wolontariatu				+	+	
Wzmocnienie integracji społecznej i tożsamości lokalnej				+		
Budowanie gotowości do reagowania w sytuacjach						+

kryzysowych i zagrożenia						
Zapobieganie przejawom przemocy i zmniejszanie ich skali	+					
Rozwój kanałów dystrybucji informacji o usługach społecznych w mieście	+	+	+		+	
Prowadzenie systematycznej diagnozy potrzeb mieszkańców w obszarze polityki społecznej	+	+	+		+	
C2: Wspieranie i wzmacnianie rodziny jako podstawowego środowiska rozwoju	+	+		+		
Zwiększenie atrakcyjności miasta dla młodych i rodzin	+	+		+		
Rozwój i modernizacja miejskiego zasobu mieszkaniowego	+					
Wsparcie rodzin w codziennym funkcjonowaniu oraz w sytuacjach kryzysowych	+	+				
Wsparcie rodzin mających pod opieką osoby zależne	+					
Rozwój systemu pieczy zastępczej						
C3: Organizacja wsparcia dla mieszkańców doświadczających kryzysów i trudności życiowych	+	+	+	+	+	+
Rozwój form wsparcia osób zagrożonych kryzysem zdrowia psychicznego i doświadczających go	+	+				

Rozwój form wsparcia osób zagrożonych kryzysem uzależnień substancjonalnych i behawioralnych oraz i doświadczających go						
Rozwój form wsparcia osób zagrożonych i doświadczających kryzysu bezrobocia			+			
Rozwój form wsparcia osób zagrożonych kryzysem bezdomności i doświadczających go	+					
Rozwój form wsparcia osób zagrożonych kryzysem ubóstwa i doświadczających go	+					
Rozwój form wsparcia osób zagrożonych różnymi przejawami przemocy i doświadczających ich oraz działań korekcyjnych wobec sprawców	+					
Rozwój form wsparcia i aktywizacji osób z niepełnosprawnościami	+	+	+	+	+	+
Rozwój form wsparcia i aktywizacji osób starszych	+					
Wsparcie integracji społecznej repatriantów, cudzoziemców i migrantów						

Program odnosi się do celów i kierunków ujętych w „Strategii rozwiązywania problemów społecznych miasta Gliwice na lata 2026-2032”, a dotyczących obszaru niepełnosprawności oraz zawiera uszczegółowienie działań na rzecz środowiska osób z niepełnosprawnością. Ponadto dane statystyczne zaprezentowane w niniejszym dokumencie są w pełni zgodne z zdanymi ujętymi w Strategii.

VI. Diagnoza potrzeb osób z niepełnosprawnościami zamieszkałymi w Gliwicach

6.1. Wprowadzenie

Proces diagnozy potrzeb osób z niepełnosprawnościami, mieszkańców Gliwic został zrealizowany w następujący sposób:

1. opracowanie metod i narzędzi badawczych,
2. zebranie danych od respondentów w formie badania ankietowego,
3. zebranie danych od instytucji realizujących w mieście zadania na rzecz osób z niepełnosprawnościami,
4. wykorzystanie danych z „Diagnozy problemów społecznych miasta Gliwice”² zrealizowanej na potrzeby „Strategii rozwiązywania problemów społecznych dla miasta Gliwice na lata 2026-2032”,
5. zebranie wniosków z prac grup roboczych powołanych celem opracowania Miejskiego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych dla Miasta Gliwice na lata 2026-2032.

Kwestionariusz ankiety skierowanej do mieszkańców Gliwic dotyczył potrzeb osób z niepełnosprawnościami, mieszkańców Gliwic w obszarach:

- praca,
- obszar opiekuńczo-socjalny,
- edukacja,
- przestrzeń publiczna i komunikacja publiczna,
- mieszkalnictwo i samodzielne życie,
- obszar informacyjno-komunikacyjny,
- integracja.

² Dr hab. Grzegorz Gawron „Diagnoza problemów społecznych miasta Gliwice”

Dodatkowo zapytano o inne potrzeby i działania, jakie powinno podjąć miasto Gliwice, aby odpowiadać na potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

Ankieta została udostępniona mieszkańcom miasta w formie elektronicznej poprzez Gliwicką Platformę Partycypacyjną „Decydujmy Razem” oraz w formie papierowej za pośrednictwem Ośrodka Pomocy Społecznej w Gliwicach, Miejskiego Zespołu Orzekania ds. Niepełnosprawności w Gliwicach, Urzędu Miejskiego w Gliwicach, a także za pośrednictwem jednostek miejskich oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami w Gliwicach.

W celu pozyskania danych na temat potrzeb osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin od lutego 2025 r. odbywały się prace w zespołach roboczych, powołanych w celu opracowania Miejskiego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych dla Miasta Gliwice na lata 2026-2032.

Powołano 4 zespoły robocze:

- Zespół „Wsparcie rodziny z osobą z niepełnosprawnością” wraz z podgrupą „Realizacja usług asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością”,
- Zespół „Wsparcie samodzielności i aktywności osób z niepełnosprawnościami”,
- Zespół „Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami”,
- Zespół „Edukacja osób z niepełnosprawnościami”.

W skład zespołów wchodził przedstawiciele miejskich jednostek organizacyjnych działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych zrzeszonych w Gliwickim Forum Organizacji Działających na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami „Nie jesteś sam”.

Dane źródłowe do diagnozy były także pozyskiwane bezpośrednio z jednostek miejskich realizujących zadania na rzecz osób z niepełnosprawnościami, przede wszystkim z Ośrodka Pomocy Społecznej w Gliwicach, Miejskiego Zespołu Orzekania o Niepełnosprawności w Gliwicach, Powiatowego Urzędu Pracy w Gliwicach, Wydziału Edukacji Urzędu Miejskiego w Gliwicach oraz

innych instytucji dysponujących informacjami w obszarze niepełnosprawności np. Głównego Urzędu Statystycznego oraz Narodowego Funduszu Zdrowia.

Wykorzystano również dane zebrane w „Diagnozie problemów społecznych miasta Gliwice” zrealizowanej na potrzeby opracowania „Strategii rozwiązywania problemów społecznych dla miasta Gliwice na lata 2026-2032”.

6.2. Pojęcie niepełnosprawności

Pojęcie „niepełnosprawność” oznacza stan, który znacząco utrudnia osobie wykonywanie określonych aktywności lub wchodzenie w interakcje z otaczającym ją światem. Niepełnosprawność może mieć charakter poznawczy, ogólnorozwojowy, intelektualny, psychiczny, fizyczny, sensoryczny lub mogą być wynikiem interakcji wielu czynników. Niepełnosprawność może występować od urodzenia lub być nabyta w ciągu całego życia danej osoby. Historycznie niepełnosprawność była rozpoznawana tylko na bazie wąskiego zestawu kryteriów — obecnie jednak niepełnosprawność jest rozpatrywana wieloaspektowo. Niepełnosprawność może być łatwo rozpoznawalna lub niewidoczna.³

W Polsce nie istnieje jedna, powszechnie obowiązująca definicja niepełnosprawności. Stosowane są definicje niepełnosprawności prawnej, odnoszącej się do posiadanego orzeczenia o stopniu niepełnosprawności lub orzeczeniu o niepełnosprawności, jak i biologicznej - mówiącej o subiektywnej opinii osoby na temat jej stanu zdrowia.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r. definiuje termin „niepełnosprawność” jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy.

Z kolei art. 1 ww. ustawy definiuje pojęcie osoby niepełnosprawnej przez pryzmat posiadanego orzeczenia, a zatem w kontekście niepełnosprawności prawnej. Art. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r. stanowi:

³ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Niepe%C5%82nosprawno%C5%9B%C4%87>

Ustawa dotyczy osób, których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem:

- 1) o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności określonych w art. 3 lub
 - 2) o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów, lub
 - 3) o niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem 16 roku życia
- zwanych dalej „osobami niepełnosprawnymi”.

W ostatnich latach w języku polskim można zauważyć przejście od terminologii „osoba niepełnosprawna” i stosowanie pojęcia „osoba z niepełnosprawnością”. Trend ten podyktowany jest przede wszystkim odejściem od postrzegania osoby z niepełnosprawnością jedynie przez pryzmat jej choroby na rzecz traktowania jej podmiotowo, z szacunkiem i godnością. Niemniej jednak nadal obowiązujące przepisy posługują się pojęciem „osoba niepełnosprawna”.

W aktach prawnych pojawiła się również nowa definicja „osoba ze szczególnymi potrzebami”, co zostało ujęte w ustawie o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami z dnia 19 lipca 2019 r. Zgodnie z tą ustawą osoba ze szczególnymi potrzebami to osoba, która ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajduje, musi podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami. Ta definicja odnosi się między innymi do osób z niepełnosprawnościami, ale również do innych osób, np. starszych, chorych wymagających wsparcia.

Fundamentalnym dokumentem dotyczącym praw osób z niepełnosprawnościami jest Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 r., a ratyfikowana przez Polskę 6 września 2012 r. Do osób niepełnosprawnych, zgodnie z Konwencją, zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, psychiczną, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami.

Natomiast na gruncie przepisów krajowych dokumentem dotyczącym praw osób z niepełnosprawnościami jest Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Karta Praw Osób Niepełnosprawnych z dnia 1 sierpnia 1997 r. - M.P. Nr 50, poz. 475), która definiuje osoby niepełnosprawne jako „osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale

lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji”.

Każda z powyższych pojęć definiuje osobę z niepełnosprawnością jako osobę, która z uwagi na swój stan zdrowia posiada ograniczenia w wykonywaniu czynności życiowych, zawodowych oraz aktywności społecznych, posiada orzeczenie o niepełnosprawności bądź nie, i z uwagi na swoją niepełnosprawność nie może podlegać dyskryminacji oraz ma prawo do samodzielnego, niezależnego i aktywnego życia na równi z innymi osobami.

W związku z tym, Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych dla Miasta Gliwice na lata 2026-2032 jest tak skonstruowany by objąć swym działaniem wszystkie osoby z niepełnosprawnościami, by zabezpieczyć podstawowe prawa do samodzielnego, aktywnego i niezależnego życia w Gliwicach, przy założeniu, że część usług związana jest z ustawowymi wymogami posiadania formalnego orzeczenia.

6.3. Struktura demograficzna mieszkańców Gliwic z niepełnosprawnością

Jednoznaczne określenie liczby osób z niepełnosprawnościami w Gliwicach jest utrudnione, z uwagi na fakt, iż informacje o osobach z niepełnosprawnościami rozproszone są w różnych instytucjach, a także mogą się wzajemnie pokrywać. Dodatkowo na gruncie obowiązujących przepisów, orzecznictwo osób z niepełnosprawnościami w Polsce jest realizowane w ramach trzech filarów równolegle:

- orzecznictwo Zakładu Ubezpieczeń Społecznych,
- orzecznictwo w zespołach do spraw orzekania o niepełnosprawności
- orzecznictwo branżowe (np. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, orzecznictwo resortowe).

Każdy z ww. systemów posługuje się własną definicją osoby z niepełnosprawnością, każda z instytucji orzeka na różne potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

Dodatkowo na gruncie przepisów oświatowych wydawane są orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Orzeczenia te wydawane są przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną dla uczniów celem kształcenia specjalnego i dotyczą dzieci do czasu ukończenia nauki w szkole ponadpodstawowej: niesłyszących, słabosłyszących, niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego nie zawsze idą w parze i pokrywają się z orzeczeniami o niepełnosprawności wydawanymi przez inne organy (przykładowo dziecko może posiadać orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, a nie mieć orzeczenia o niepełnosprawności lub odwrotnie).

Źródłem danych na temat liczby osób z niepełnosprawnościami w Gliwicach są jednostki miejskie: Miejski Zespół Orzekania o Niepełnosprawności w Gliwicach działający w strukturach Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy w Gliwicach, Ośrodek Pomocy Społecznej w Gliwicach, a także Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna oraz Wydział Edukacji Urzędu Miejskiego.

Miejski Zespół Orzekania o Niepełnosprawności w Gliwicach gromadzi dane na temat liczby wydanych orzeczeń o niepełnosprawności w danym roku kalendarzowym (dotyczy dzieci do 16 roku życia) oraz o stopniu niepełnosprawności (dotyczy osób powyżej 16 roku życia), co ukazuje tabela nr 2 i 3.

Tabela nr 2. Liczba wydanych orzeczeń przez MZON Gliwice według stopnia niepełnosprawności (osoby powyżej 16 roku życia) w danym roku kalendarzowym

Rok			
Stopień niepełnosprawności	2022	2023	2024
znaczný	740	1040	1079
umiarkowany	944	1138	1143
Lekki	481	562	480
Razem	2165	2740	2702

Źródło: OPS/MZON Gliwice

Tabela nr 3. Liczba wydanych orzeczeń przez MZON Gliwice (osoby poniżej 16 roku życia) w danym roku kalendarzowym

Rok	2022	2023	2024
	232	269	270

Źródło: OPS/MZON Gliwice

Ośrodek Pomocy Społecznej w Gliwicach dysponuje również danymi dotyczącymi liczby mieszkańców Gliwic posiadających orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności wydane w latach 2016-2023, z uwzględnieniem danych od 1.07.2007 roku, co obrazuje tabela nr 4 .

Tabela nr 4. Liczba wydanych orzeczeń przez MZON Gliwice na koniec roku kalendarzowego w latach 2016-2023, z uwzględnieniem daty od dnia 1.01.2007 do 31.12 danego roku.

Rok								
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Osoby powyżej 16 roku życia	9081	9395	9688	10202	10166	9912	10017	10547
Osoby poniżej 16 roku życia	666	676	645	659	634	634	627	700
Suma	9 747	10 071	10 333	10 861	10 800	10 546	10 644	11 247

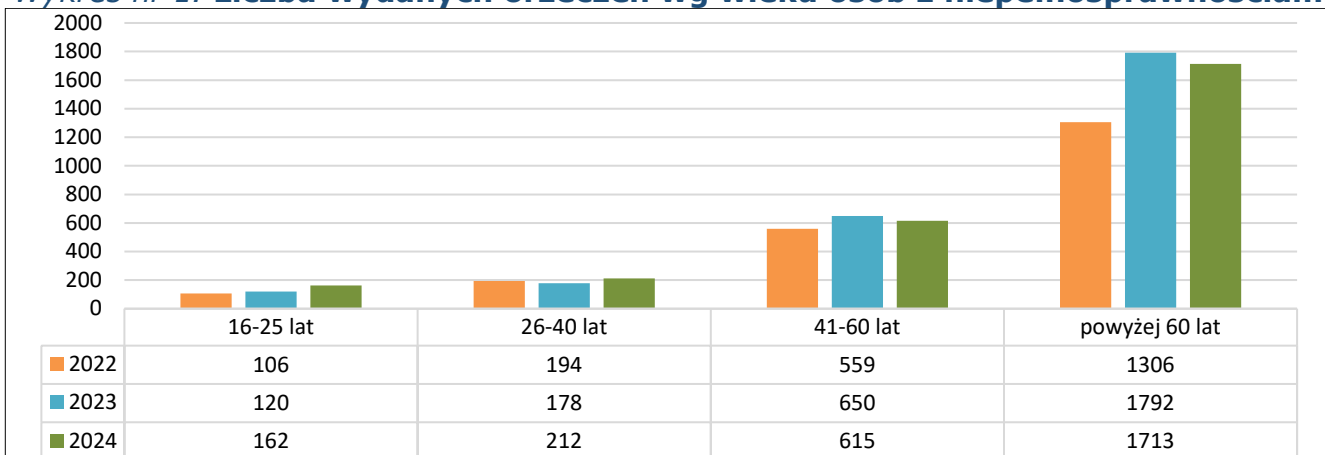
Źródło: OPS/MZON Gliwice

Z przedstawionych danych wynika, że w Gliwicach zamieszkuje ok. 11,5 tys. osób z orzeczoną niepełnosprawnością. Analizując okres 8 lat, tj. 2016–2023, widoczny jest wzrost liczby dorosłych osób z niepełnosprawnościami o około 16 % i wzrost liczby osób z niepełnosprawnościami do 16 roku życia o około 5 %. Niniejsze dane pokrywają się z danymi statystycznymi ujętymi w „Diagnozie problemów społecznych miasta Gliwice” zrealizowanej na potrzeby „Strategii rozwiązywania problemów społecznych dla miasta Gliwice na lata 2026-2032”.

Liczba wydanych orzeczeń nie jest tożsama z rzeczywistą liczbą osób z niepełnosprawnościami w mieście, gdyż orzeczenia o stopniu niepełnosprawności mogą być wydawane na stałe albo okresowo. Ponadto w przypadku dzieci pobierających naukę, podstawowym dokumentem jest orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydawana przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w celach edukacyjnych, bez konieczności występowania o orzeczenie o niepełnosprawności. Zatem środowisko osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin jest szersze niż liczba osób z orzeczeniem o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności wydanych przez Miejski Zespół Orzekania o Niepełnosprawności w Gliwicach.

Miejski Zespół Orzekania o Niepełnosprawności w Gliwicach dysponuje również danymi na temat wieku osób z niepełnosprawnościami, mieszkańców Gliwic, co ilustruje wykres nr 1.

Wykres nr 1. Liczba wydanych orzeczeń wg wieku osób z niepełnosprawnościami

Źródło: OPS/MZON Gliwice

Istotne pod kątem przygotowania oferty wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami są dane dotyczące liczby osób z niepełnosprawnościami z podziałem na symbol orzeczenia (tabela nr 5 i 6)⁴.

Tabela nr 5. Liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności z podziałem na symbol orzeczenia (osoby powyżej 16 roku życia)

Symbol orzeczenia	2022 rok	2023 rok	2024 rok
01-U	24	28	46
02-P	194	239	276
03-L	102	131	119
04-O	47	71	71
05-R	817	1067	997
06-E	27	48	58
07-S	543	629	646
08-T	154	164	158
09-M	308	334	354
10-N	398	604	592
11-I	245	250	263
12-C	30	23	46
SUMA	2 889	3 588	3 626

Źródło: OPS/MZON Gliwice

Tabela nr 6. Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności z podziałem na symbol orzeczenia (osoby poniżej 16 roku życia)

Symbol orzeczenia	2022 rok	2023 rok	2024 rok
01-U	37	34	42
02-P	12	8	13
03-L	25	17	35

⁴ Informacje przedstawione w powyższych zestawieniach dotyczą mieszkańców Gliwic. Jeżeli orzeczenie zawiera więcej, niż 1 symbol osoba została uwzględniona w każdej z pozycji zawierającej na orzeczeniu określony symbol.

04-O	9	9	5
05-R	16	15	18
06-E	5	7	5
07-S	17	13	21
08-T	11	5	7
09-M	5	3	7
10-N	56	73	62
11-I	26	43	51
12-C	106	122	158
SUMA	325	349	424

Źródło: OPS/MZON Gliwice

Objaśnienia symboli przyczyn niepełnosprawności:

01-U – upośledzenia umysłowe,

02-P – choroby psychiczne,

03-L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu,

04-O – choroby narządu wzroku,

05-R – upośledzenia narządu ruchu,

06-E – epilepsja,

07-S – choroby układu oddechowego i krążenia,

08-T – choroby układu pokarmowego,

09-M – choroby układu moczowo-płciowego,

10-N – choroby neurologiczne,

11-I – inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego,

12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe.

Podsumowując, na podstawie danych z Miejskiego Zespołu Orzekania o Niepełnosprawności w Gliwicach można szacować, że liczba osób z orzeczoną niepełnosprawnością – wg wydanych orzeczeń od 2007 r., kształtuje się na poziomie **ok. 11,5 tys. osób** (tabela nr 4). Największa grupa osób z niepełnosprawnościami legitymuje się umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności oraz jest w wieku powyżej 60 roku życia. Niepełnosprawność w tym przedziale wiekowym związana jest ze starzeniem się organizmu i w związku z tym zwiększonymi liczbami schorzeń i dysfunkcji, co ogranicza osoby starsze w codziennym samodzielnym funkcjonowaniu.

Największa liczba osób z niepełnosprawnościami posiada wydane orzeczenie ze względu na:

- upośledzenia narządu ruchu,
- choroby układów oddechowego i krążenia,
- choroby neurologiczne.

Wśród dzieci do 16 roku życia dominuje symbol 12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe.

Z kolei, aby zbadać grupę osób z niepełnosprawnościami pod kątem zapotrzebowania na usługi z zakresu rehabilitacji zawodowej, konieczne jest zaprezentowanie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Gliwicach, które obrazują liczbę osób bezrobotnych i poszukujących pracy (tabela nr 7).

Tabela nr 7. Liczba osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych jako osoby bezrobotne i poszukujące pracy

Rok	Liczba osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych jako osoby bezrobotne na koniec grudnia	Liczba zarejestrowanych osób z niepełnosprawnościami - poszukujących pracy na koniec grudnia	Odsetek osób z niepełnosprawnościami bezrobotnych i poszukujących pracy zarejestrowanych w PUP do ogólnej liczby osób zarejestrowanych w PUP
2022	190	21	8,51 %
2023	196	21	9,46 %
2024	148	22	7,31 %

Źródło: PUP Gliwice

Dane te ukazują, że na gruncie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami maleje odsetek osób bezrobotnych i poszukujących pracy z niepełnosprawnościami w stosunku do ogólnej liczby osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy.

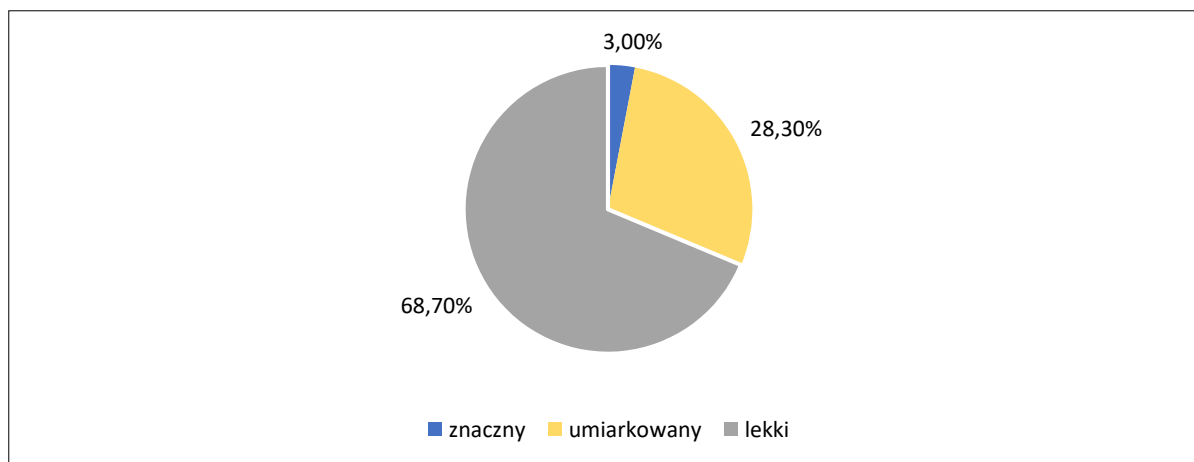
Natomiast podział na osoby z niepełnosprawnościami zarejestrowane jako osoby bezrobotne wg stopnia niepełnosprawności i rodzaju niepełnosprawności obrazują poniższe tabela nr 8 oraz wykres nr 2.

Tabela nr 8. Odsetek osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w PUP w Gliwicach, według przyczyny niepełnosprawności na dzień 30.06.2024 r.

Przyczyna niepełnosprawności	Odsetek osób bezrobotnych z niepełnosprawnością
Upośledzenie ruchu	24,2 %
Choroby psychiczne	20,7 %
Choroby układu oddechowego i krążeniowego	9,1 %
Choroby neurologiczne	9,1 %
Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	7,6 %
Choroby narządu wzroku	7,1 %
Epilepsja	4,5 %
Pozostałe	17,7 %

Źródło: Urząd Statystyczny w Katowicach, stan na 30.06.2024 r. (<https://katowice.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/foldery/osoby-z-niepelnosprawnosciami-w-gliwicach,25,1.html>)

Wykres nr 2. Osoby z niepełnosprawnościami zarejestrowane w PUP w Gliwicach jako osoby bezrobotne według stopnia niepełnosprawności na dzień 30.06.2024 r.

Źródło: Urząd Statystyczny w Katowicach, stan na 30.06.2024 r. (<https://katowice.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/foldery/osoby-z-niepelnosprawnosciami-w-gliwicach,25,1.html>)

Ponadto dane statystyczne GUS wskazują, że osoby pracujące, posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, zamieszkałe w Gliwicach stanowią ok. 2,4 % wszystkich pracujących Gliwiczan⁵. Urzędu Statystyczny dysponuje również danymi dotyczącymi ofert pracy skierowanych do osób z niepełnosprawnościami, z których wynika, że w województwie śląskim jedna oferta pracy dla osób z niepełnosprawnościami przypada na 19 osób bezrobotnych z niepełnosprawnością⁶. Dostrzegalny jest również spadek liczby miejsc pracy oferowanych za pośrednictwem PUP dla osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności, w 2016 roku - 411 ofert, a w 2023

⁵ Dane Urzędu Statystycznego w Katowicach - <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/pracujacy-w-gospodarce-narodowej-w-polsce-w-grudniu-2024-r-tablice,28,24.html>,
<https://katowice.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/foldery/osoby-z-niepelnosprawnosciami-w-gliwicach,25,1.html>

⁶ Dane Urzędu Statystycznego w Katowicach - <https://katowice.stat.gov.pl/infografiki/infografiki-aktualne/osoby-z-niepelnosprawnosciami-infografika,590,1.html>

roku - 204 oferty⁷. Wiele ofert pracy dotyczy pracy sezonowej, dla przykładu w pierwszym półroczu 2024 r. na 94 oferty pracy w PUP Gliwice, 62 oferty dotyczyły pracy sezonowej.

Podsumowując, powyższe dane obrazują, że w odniesieniu do ogólnej liczby wydawanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności dla osób w wieku produkcyjnym, tylko niewielka liczba osób z niepełnosprawnościami było zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Gliwicach jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy (tj. 170 osób na koniec 2024 roku). Może to świadczyć o niewielkim zainteresowaniu podjęciem zatrudnienia przez osoby z niepełnosprawnościami, co prawdopodobnie w dużej mierze związane jest z ograniczeniami zdrowotnymi, jak i ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji lub niską świadomością o potrzebie rehabilitacji zawodowej. Ponadto charakter oferowanej pracy (przede wszystkim praca sezonowa) nie daje gwarancji stabilnego zatrudnienia.

Przygotowując ofertę miasta dla osób z niepełnosprawnościami, konieczne jest także zdiagnozowanie grupy osób, które w szczególności potrzebują wsparcia z uwagi na posiadane orzeczenie o niepełnosprawność w stopniu znacznym, a także konieczność stałej lub długotrwałej pomocy innych w codziennym funkcjonowaniu oraz brak możliwości samodzielnej egzystencji, co wiąże się z sformułowaniem form wsparcia dla opiekunów tej grupy osób z niepełnosprawnościami.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Gliwicach gromadzi dane dotyczące osób z niepełnosprawnościami pobierających zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne⁸ - tabela nr 9. Dane dotyczące osób pobierających zasiłek pielęgnacyjny dają obraz jaką grupę w mieście stanowią osoby ze znaczną niepełnosprawnością, osoby starsze i dzieci wymagające wsparcia innej osoby w codziennym

⁷ Dr hab. Grzegorz Gawron „Diagnoza problemów społecznych miasta Gliwice” - tabela aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu (2016-2023).

⁸ Zasiłek pielęgnacyjny - przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Przysługuje: niepełnosprawnemu dziecku; osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności; osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia;- osobie, która ukończyła 75 lat.

Świadczenie pielęgnacyjne - tj. świadczenie dla rodzica lub opiekuna jeżeli sprawują opiekę nad osobą w wieku do ukończenia 18. roku życia legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

funkcjonowaniu. Z kolei dane dotyczące liczby osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne dają obraz jaką grupę w mieście stanowią dzieci, które wymagają stałej opieki i współdziałania opiekuna w codziennym życiu.

To grupa rodzin wymagająca kompleksowego wsparcia we wszystkich obszarach życia: edukacyjnym dla dziecka, w obszarze opiekuńczo-mieszkalnym, rehabilitacji zawodowej, jak i integracyjnym, z uwagi na ciężar codziennej opieki nad osobami zależnymi.

Tabela nr 9. Liczba osób z niepełnosprawnościami pobierających zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne

Rok	Liczba osób pobierających zasiłek pielęgnacyjny			Liczba osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne
	Dzieci do 16 roku życia	Osoby powyżej 16 roku życia ze znacznym stopniem niepełnosprawności	Osoby powyżej 16 roku życia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności	
2022	822	3308	1476	586
2023	875	3346	1438	638
2024	956	3424	1538	770

Źródło: OPS Gliwice

Z powyższych informacji Ośrodka Pomocy Społecznej w Gliwicach wynika, że liczba osób pobierających zasiłek pielęgnacyjny rośnie od kilku lat. W 2024 r. nastąpił również wzrost liczby osób uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego. Być może jest to związane ze zmianami zasad przyznawania świadczenia pielęgnacyjnego, niemniej jednak dane obrazują liczbę dzieci z niepełnosprawnością, które wymagają stałej opieki i współdziałania opiekuna w codziennym życiu, a co za tym idzie konieczność przygotowania oferty wsparcia dla rodziców i opiekunów tej grupy osób.

Niezmiernie istotne są również dane z Ośrodka Pomocy Społecznej w Gliwicach dotyczące liczby osób składających wnioski o przyznanie usługi asystenta osobistego. Corocznie liczba składanych wniosków w ramach realizowanego przez Ośrodek Pomocy Społecznej Programu „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla Jednostek Samorządu Terytorialnego znacznie przekracza

przyznane na ten cel środki finansowe. W 2024 roku przyznane miastu Gliwice środki finansowe pokrywały zaledwie ok. 16,2 % zapotrzebowania na tę usługę. Natomiast już na początku 2025 r. (do 15.01.) złożono 236 wniosków o usługę asystenta na łączną sumę 142 560 godzin. Natomiast biorąc pod uwagę posiadane środki finansowe na realizację usługi oraz przyjęte limity godzinowe, w tym czasie możliwe było zrealizowanie jedynie 144 wniosków. Dane te świadczą o ogromnym zainteresowaniu usługą asystencji osobistej i formą wsparcia innej osoby w codziennym życiu: prowadzeniu gospodarstwa domowego, podejmowania aktywności życiowej, wypełniania ról społecznych, co jest ujmowane we wnioskach zgłoszeniowych do programu.

Badając grupę osób z niepełnosprawnościami w Gliwicach należy odnieść się również do danych Narodowego Funduszu Zdrowia dotyczących liczby osób, które skorzystały z uprawnień wynikających z ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz z Ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. Osoby posiadające orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności mają prawo do korzystania poza kolejnością ze świadczeń opieki zdrowotnej oraz z usług farmaceutycznych udzielanych w aptekach, czyli do świadczeń podstawowej opieki zdrowotnej, świadczeń w szpitalach, świadczeń ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, usług farmaceutycznych udzielanych w aptekach, świadczeń rehabilitacji leczniczej a także uzyskania bez skierowania ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych finansowanych ze środków publicznych. Tabela nr 10 wskazuje, ile osób posiadających orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, mieszkańców Gliwic skorzystało ze swoich uprawnień w zakresie dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej.

Tabela nr 10. Liczba osób posiadających orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, które skorzystały ze świadczeń zdrowotnych poza kolejnością oraz które uzyskały bez skierowania ambulatoryjne świadczenia specjalistyczne

Nazwa świadczenia	2022 r	2023 r	2024 r
świadczenia podstawowej opieki zdrowotnej	0	0	1
świadczenia w szpitalach i innych placówkach stacjonarnych i całodobowych	14	12	21
świadczenia ambulatoryjnej opieki specjalistycznej	517	692	729
świadczenia rehabilitacji leczniczej	694	899	1042
ambulatoryjne świadczenia specjalistyczne – bez skierowania	318	469	584

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia

Dane powyższe obrazują, że osoby z niepełnosprawnościami przede wszystkim korzystają ze swoich uprawnień w przypadku dostępu do świadczeń opieki ambulatoryjnej oraz świadczeń rehabilitacji leczniczej. Z całą pewnością jest to związane z wydłużonym czasem oczekiwania na wizytę u lekarza specjalisty. Zauważalne jest również wzrost liczby osób korzystających z uprawnień w 2024 r. w odniesieniu do lat 2020-2021, co może być spowodowane większą świadomością osób z niepełnosprawnościami i pracowników podmiotów leczniczych w zakresie praw i uprawnień osób posiadających orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Pacjenci mają również możliwość korzystania z refundacji do zakupu wyrobów medycznych, z uprawnienia którego korzysta niezmiennie stała liczba osób w poszczególnych latach, co obrazuje tabela nr 11.

Tabela nr 11. Liczba osób, którzy skorzystali z refundacji do zakupu wyrobów medycznych

Wybrane wyroby medyczne	2022 r	2023 r	2024 r
protezy kończyn, obuwi ortopedyczne, ortezy	2618	2607	2998
kule łokciowe, pachowe	77	99	82
wózek inwalidzki	261	652	645

wyroby medyczne - specjalizacja okulistyka	1983	1905	1659
wyroby medyczne - specjalizacja audiologia i foniatria, laryngologia	722	875	916
poduszki, materace przeciwoodleżynowe	557	544	427
wyroby medyczne - specjalizacja diabetologia	100	110	118
refundacji do zakupu wyrobów medycznych – liczba wszystkich osób	9535	9763	9890

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia

Biorąc pod uwagę powyższe dane i zestawiając je z liczbą wydawanych orzeczeń przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gliwicach (tj. na poziomie 11,5 tys.) można wnioskować, że znaczna liczba osób z niepełnosprawnościami korzysta z uprawnień w zakresie refundacji do zakupu wyrobów medycznych.

Natomiast badając liczbę dzieci z niepełnosprawnością należy zaprezentować dane gromadzone przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w Gliwicach w zakresie wydanych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, które jest niezbędne celem edukacji dziecka z niepełnosprawnością, co ilustruje tabela nr 12.

Tabela nr 12. Liczba wydanych orzeczeń przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną o potrzebie kształcenia specjalnego z podziałem na lata 2022-2024

Rok	Liczba
2022	661
2023	687
2024	860

Źródło: Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Gliwicach

Z danych wynika, że na przełomie lat 2022-2024 znacząco wzrosła liczba wydawanych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego.

Natomiast dane obrazujące liczbę dzieci i młodzieży posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, pobierających naukę we wszystkich placówkach edukacyjnych w mieście ilustruje tabela nr 13. Tutaj również widoczny jest coroczny, stały wzrost liczby dzieci z potrzebą kształcenia specjalnego, pobierających edukację w mieście.

Tabela nr 13. Liczba dzieci i młodzieży posiadających orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego pobierający naukę w gliwickich placówkach oświatowych, na dzień 30.09.

Rok	Liczba dzieci i młodzieży	% wzrost do roku poprzedniego
2021	1441	
2022	1623	12,63 %
2023	1836	13,12 %
2024	2131	16,06 %

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych z Wydział Edukacji UM Gliwice

Istotnym jest również, że wśród dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego największą grupę stanowią:

- dzieci w spektrum autyzmu, w tym z zespołem Aspergera,
- dzieci z niepełnosprawnościami sprzężonymi,
- dzieci z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,

co obrazuje tabela nr 14.

Tabela nr 14. Liczba dzieci i młodzieży posiadających orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, według schorzenia

Schorzenie	Liczba dzieci				
	30.09.2020	30.09.2021	30.09.2022	30.09.2023	30.09.2024
Z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim	30	29	34	31	33
Z niepełnosprawnościami sprzężonymi	255	279	305	334	357

Niesłyszący	15	14	14	12	12
Słabosłyszący	33	34	39	46	49
Słabowidzący	82	76	84	81	84
Z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	225	237	237	274	305
Z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	137	138	139	149	160
Z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	49	52	50	48	43
Z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	3	2	1	2	2
Z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	437	500	629	777	1010
Zagrożeni niedostosowaniem społecznym	78	80	91	82	75

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Wydziału Edukacji UM Gliwice - stan na dzień 30.09.

Na przełomie ostatnich lat można zauważyć ogromny wzrost liczby dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz w spektrum autyzmu w tym z zespołem Aspergera.

Natomiast tabela poniższa - nr 15 ukazuje jak wzrastają liczby i wskaźniki związane z edukacją uczniów w Gliwicach posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego oraz objętych wczesnym wspomaganie rozwoju dziecka.

Tabela nr 15. Wybrane wskaźniki dotyczące kształcenia specjalnego w Gliwicach

	2022/23	2023/24	2024/25
Liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju dziecka [% dzieci przedszkolnych)	15,33 %	17,98 %	20,28 %
Liczba orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego [% dzieci i uczniów]	5,14 %	5,83 %	6,82 %
Liczba uczniów objętych zindywidualizowaną ścieżką edukacyjną	29	39	65

Źródło: Wydział Edukacji UM Gliwice

Badając obszar niepełnosprawności w kontekście osób małoletnich, warto zaprezentować dane Narodowego Funduszu Zdrowia dotyczące liczby dzieci korzystających z uprawnień w dostępie do opieki zdrowotnej, w ramach ustawy "Za życiem". Zgodnie z zapisami tej ustawy dzieci w wieku do ukończenia 18 roku życia posiadających zaświadczenie stwierdzające ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu mają prawo do świadczeń poza kolejnością, prawo do wyrobów medycznych na zasadach określonych w przepisach ustawy o refundacji, co obrazuje tabela nr 16.

Tabela nr 16. Liczba osób do 18 roku życia korzystających z uprawnień w dostępie do opieki zdrowotnej, w ramach ustawy "Za życiem".

Nazwa uprawnienia	2022 r	2023 r	2024 r
prawo do świadczeń poza kolejnością	9	8	5
prawa do wyrobów medycznych na zasadach określonych w przepisach ustawy o refundacji	49	43	46

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia

Prawo do świadczeń poza kolejnością było realizowane przede wszystkim w zakresie dostępu do dziecięcej opieki koordynowanej (DOK), rehabilitacji dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego w ośrodku/oddziale dziennym, a także świadczenia lekarza POZ oraz świadczenia opieki specjalistycznej.

Badając liczbę osób z niepełnosprawnościami, mieszkańców Gliwic konieczne jest także odniesienie się do wyników „Diagnozy problemów społecznych miasta Gliwice” zrealizowanej na potrzeby „Strategii rozwiązywania problemów społecznych dla miasta Gliwice na lata 2026-2032”. Na podstawie ww. dokumentu na przestrzeni badanych lat liczba mieszkańców Gliwic posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności wzrosła niemal o 15 %, a niepełnoletnich o 5,1 %, co jest tożsame z wynikami badań niniejszej diagnozy – tabela nr 4.

Natomiast ogólnopolskim źródłem danych na temat liczby osób z niepełnosprawnościami jest Główny Urząd Statystyczny, który prezentuje dane według wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2021 roku, posługując się pojęciem „osoba niepełnosprawna prawnie i biologicznie”. Osoba niepełnosprawna prawnie, to osoba, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony. Taka osoba może, ale nie musi, poza odpowiednim orzeczeniem posiadać ograniczenia sprawności w wykonywaniu codziennych czynności. Natomiast osoba niepełnosprawna tylko biologicznie to osoba, która posiada wyłącznie ograniczenia sprawności w wykonywaniu codziennych czynności, a nie posiada orzeczenia o stopniu niepełnosprawności.

Zgodnie z danymi z GUS liczba osób z niepełnosprawnością w Polsce na dzień 31 marca 2021 r. wynosiła prawie 5,5 mln osób, co stanowiło 14,72 % ludności kraju (tabela nr 17).

Tabela nr 17. Osoby z niepełnosprawnością w Polsce – wyniki Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 r.

Rok	Liczba ludności Polski w dniu 31.03.2021 r.	Osoby niepełnosprawne prawnie	Osoby niepełnosprawne biologicznie	Osoby niepełnosprawne ogółem	% wskaźnik liczby osób z niepełnosprawnościami do liczby ludności Polski
2021	37 019 327	3 471 193	1 976 355	5 447 548	14,72 %

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego według wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2021 r., analogicznie do zestawienia powyższego można oszacować, że w Gliwicach zamieszkuje ok. 14 tyś. osób z orzeczoną niepełnosprawnością - tabela nr 18.

Tabela nr 18. Osoby z niepełnosprawnością w Gliwicach – wyniki narodowego spisu powszechnego w 2021 r.

Rok	Liczba mieszkańców Gliwic	Osoby niepełnosprawne prawnie	Osoby niepełnosprawne biologicznie	Osoby niepełnosprawne ogółem	% wskaźnik liczby osób z niepełnosprawnością do liczby mieszkańców Gliwic	% wskaźnik liczby osób z niepełnosprawnością prawną do liczby mieszkańców Gliwic
2021	160 503 ⁹	13 929	9 266	23 195	14,45 %	8,67 %

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Podsumowując, w oparciu o wszystkie zaprezentowane źródła danych, na przełomie ostatnich lat nastąpił wzrost liczby osób z niepełnosprawnościami, zamieszkałych w Gliwicach, w szczególności liczby dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego - z niepełnosprawnościami sprzężonymi i w spektrum autyzmu.

⁹ Dane Wydział Spraw Obywatelskich UM Gliwice – liczba mieszkańców Gliwic zameldowanych na pobyt stały rok 2024 – 154 651, 2023 – 156 436, 2022 -158 269, 2021 – 160 503.

6.4. Potrzeby środowiska osób z niepełnosprawnościami

6.4.1. Grupa odbiorców – Liczba osób z niepełnosprawnościami

Analizując wyniki badań w zakresie sytuacji społeczno-demograficznej, życiowej i materialnej ankietowanych, a także odnosząc się do przedstawionych wyżej danych demograficznych i opracowań dotyczących liczby osób z niepełnosprawnościami w Gliwicach, można wyciągnąć wnioski na temat grupy odbiorców – liczby osób z niepełnosprawnościami oraz do kogo przede wszystkim powinna być skierowana pomoc.

W ramach niniejszej diagnozy podjęto próbę oszacowania liczby mieszkańców miasta Gliwic z niepełnosprawnościami, na podstawie danych z miejskich jednostek organizacyjnych oraz innych podmiotów. Z przedstawionych w dokumencie danych wynika, że w Gliwicach mieszka około 11,5 tysiąca osób posiadających potwierdzoną orzeczeniem niepełnosprawność. Najliczniejszą grupą osób z niepełnosprawnościami w Gliwicach stanowią osoby powyżej 60 roku życia, tj. około 64% wszystkich osób posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności¹⁰. Również w „Diagnozie problemów społecznych miasta Gliwice” podkreślono, że Gliwice znajdują się w trwałym procesie depopulacji i starzenia się społeczeństwa.

Największa liczba osób z niepełnosprawnościami posiada wydane orzeczenie ze względu na:

- upośledzenia narządu ruchu,
- choroby układów oddechowego i krążenia,
- choroby neurologiczne,
- zaburzenia psychiczne.

¹⁰ Dane z MZON: liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności dla osób w wieku 60+ - 1 713, do ogólnej liczby osób, którym wydano orzeczenie o stopniu niepełnosprawności w 2024 r - 2 702

Ponadto warto podkreślić, że znacząca większość osób biorących udział w ankiecie wymaga pomocy innych osób w codziennym funkcjonowaniu. Osoby te posiadają orzeczenie o umiarkowanym i znacznym stopniu niepełnosprawności, co ukazują także dane z Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gliwicach - tabela nr 2. Potwierdza to również fakt, iż 76 % wypowiadających się ankietowanych mieszka z rodziną lub z inną osobą z niepełnosprawnością, gdyż wymaga wsparcia i pomocy innej osoby w codziennym funkcjonowaniu.

W związku z tym, zasadne jest stworzenie systemu usług i wsparcia, biorąc pod uwagę wiek osób z niepełnosprawnościami, potrzeby wynikające z danego schorzenia oraz konieczność wsparcia rodziny i opiekunów w ich codziennej opiece nad osobami z niepełnosprawnościami.

Bardzo ważne jest również rozwijanie oferty miasta dla dzieci i młodzieży, posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, bowiem widoczny jest znaczny wzrost wydawanych orzeczeń, na przełomie lat 2022-2024, co ukazuje tabela nr 13. Natomiast dane z Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gliwicach ukazują że wśród dzieci do 16 roku życia najwięcej osób posiada orzeczenie o symbolu 12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe. Również dane dotyczące liczby wydawanych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego z podziałem na rodzaj schorzenia potwierdzają, że najwięcej dzieci posiada orzeczenie z uwagi na spektrum autyzmu (w tym zespół Aspergera) i liczba ta corocznie rośnie. Zatem i w tym zakresie winny być prowadzone intensywne działania celem zabezpieczenia potrzeb dzieci i młodzieży, w szczególności ze spektrum autyzmu.

Natomiast analizując dane dotyczące zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy osób z niepełnosprawnością można określić, że ofertą zawodową zainteresowane są przede wszystkim osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności, posiadające schorzenia narządu ruchu, zaburzenia psychiczne oraz choroby układów oddechowego i krążenia (tabele nr 8 i wykres nr 2). Zauważalny jest równocześnie spadek liczby miejsc pracy oferowanych za pośrednictwem Powiatowego Urzędu Pracy dla osób z orzecznym stopniem niepełnosprawności, a wiele ofert pracy dotyczy pracy sezonowej. Również Gliwicki Zakład Aktywności Zawodowej diagnozuje, że liczba miejsc pracy, którą dysponuje jest zbyt mała w stosunku do występujących potrzeb, co utrudnia możliwie płynne wejście na rynek pracy niepełnosprawnym absolwentom szkół, w szczególności z niepełnosprawnością intelektualną.

Analizując dane z ankiet nie sposób pominąć kwestii materialnych. Wyniki badania jednoznacznie wskazują, że sytuacja finansowa osób z niepełnosprawnościami oceniana jest na niskim poziomie i w związku z tym konieczne jest prowadzenie działań nakierowanych na obniżenie możliwych wydatków i zastosowanie systemu dofinansowań, ulg i zniżek obejmujących środowisko osób z niepełnosprawnościami.

Biorąc pod uwagę powyższe wyniki diagnozy można wyciągnąć wnioski, że szczególny nacisk należy położyć na pomoc osobom w średnim i starszym wieku, umożliwiając im samodzielne i bardziej aktywne życie oraz dostęp do różnych form rehabilitacji społecznej i zawodowej. Natomiast wsparcie dla dzieci z niepełnosprawnościami winno obejmować cały spektrum działań edukacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczych. Pomocą należy objąć nie tylko osoby z niepełnosprawnościami, ale również ich opiekunów/rodziców, na których spoczywa ciężar codziennej opieki nad osobami zależnymi. Konieczne jest wypracowanie modelu wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodziców/opiekunów na każdym etapie życia od urodzenia, poprzez okres edukacji, aktywność zawodową i społeczną po okres starości.

Natomiast zakres wsparcia winien być szeroki i obejmować różne obszary życia – od podstawowych potrzeb życiowych, poprzez wsparcie opiekuńcze, wsparcie w aktywności zawodowej, dostęp do oferty kulturalnej i sportowej miasta, uwzględnienie potrzeb edukacyjnych, dostęp do pełnej i prostej informacji, poszanowanie praw i godności. Oferta miasta powinna być dostosowana do wieku oraz możliwości osób z niepełnosprawnościami, w zależności od stanu zdrowia i poziomu samodzielności funkcjonowania. Z uwagi na niski poziom dochodów, na co wskazują wyniki badania ankietowego, konieczne jest również zagwarantowanie systemu ulg i wsparcia finansowego.

6.4.2. **Diagnoza sytuacji i potrzeb osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin**

We wszystkich grupach roboczych, jak i w badaniu ankietowym wybrzmiały trzy **najważniejsze** potrzeby:

- **Rozszerzenie oferty asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością oraz usług opieki wytchnieniowej** – w obszarze wsparcia usługowego, możliwości wyjścia z domu i integracji ze środowiskiem, wsparcia uczniów z niepełnosprawnością w szkołach, wsparcia w codziennym życiu i pracy, wsparcia rodziców i opiekunów.
- **Utworzenia punktu koordynacyjno-informacyjnego**, kompleksowej informacji obejmującej wszystkie obszary wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, co wiąże się z potrzebą stałej i szerokiej współpracy między jednostkami miasta oraz organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze niepełnosprawności.
- **Konieczność uświadamiana społeczeństwa o potrzebach osób z niepełnosprawnościami** z zakresu pracy zawodowej, edukacji, codziennych potrzeb, zrozumienia i akceptacji, celem ograniczenia zjawiska wykluczenia społecznego.

Wnioski płynące z prowadzonych badań diagnostycznych zostały zaprezentowane w dalszej części dokumentu i zgrupowane w 4 obszarach:

- obszar aktywizacja zawodowa i praca,
- obszar edukacja,
- obszar rodzina z osobą z niepełnosprawnością,
- obszar aktywność i samodzielność osób z niepełnosprawnościami.

Niezbędne jest również odniesienie się do wniosków płynących z „Diagnozy problemów społecznych miasta Gliwice” w obszarze *Niepełnosprawność*, tj.:

- Potrzeba rozwoju oferty usługowo-pomocowej oraz wzmocnienia integracji w lokalnych społecznościach,

- Konieczność systemowego rozwijania oferty w zakresie edukacji, aktywizacji zawodowej oraz spójnej i skoordynowanej informacji skierowanej do osób z niepełnosprawnościami, tak aby wsparcie było dostępne, ciągłe i adekwatne do ich zmieniających się potrzeb na każdym etapie życia,
- Konieczność dalszej poprawy dostępności przestrzeni publicznej i budynków, jako proces systemowy, prowadzony we współpracy z całym otoczeniem miejskim. Transport publiczny to najsilniejszy element miejskiej dostępności, ale przestrzenie publiczne i budynki nadal wymagają poprawy. Autobusy i przystanki komunikacji miejskiej oceniane są zdecydowanie najlepiej, co sugeruje skuteczność dotychczasowych modernizacji i inwestycji. Natomiast gorzej oceniane są budynki administracyjne.

Natomiast prognoza rozwoju sytuacji społecznej w Gliwicach do 2032 r., ujęta w ww. Diagnozie, wskazuje następujące kierunki działań:

- Wzrastać będzie liczba osób z niepełnosprawnościami (m.in. z powodu starzenia się), co wymusi dalsze inwestycje w dostępność przestrzeni publicznej i usług,
- Konieczny będzie rozwój usług publicznych, mieszkań i transportu dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- Następować będzie zwiększona presja na rozwój asystentury osobistej i specjalistycznych form wsparcia dostosowanych do zmieniających się indywidualnych potrzeb mieszkańców.

Sytuacja i potrzeby środowiska osób z niepełnosprawnościami zarówno w „Diagnozie problemów społecznych miasta Gliwice”, jak i w „Diagnozie potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zamieszkałych w Gliwicach”, są spójne i mają odzwierciedlenie w celach i kierunkach działań w „Strategii rozwiązywania problemów społecznych dla miasta Gliwice na lata 2026-2032”, jak i w niniejszym Programie, co obrazuje tabela nr 1.

6.4.2.1. Obszar: Aktywizacja zawodowa i praca

W tym obszarze osoby biorące udział w badaniu ankietowym nie mieli sprecyzowanych potrzeb zawodowych, nie wykazywali również potrzeby uszczegóławiania wypowiedzi. W tej części ankiety wypowiedziało się zaledwie 44 % badanych.

Również dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Gliwicach obrazują, jak niewielką grupę stanowią osoby z niepełnosprawnościami zarejestrowane jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy, tj. 7,31 % ogólnej liczby osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Gliwicach (dane z 2024 r.). Taki stan rzeczy ma z pewnością związek ze stanem zdrowia osób z niepełnosprawnościami, który utrudnia podjęcie stałego zatrudnienia. Z kolei osoby zainteresowane rozwojem zawodowym często nie mają sprecyzowanych planów zawodowych, co było widoczne w odpowiedziach ankietowych.

W związku z tym, kierunki i działania programowe odnoszą się przede wszystkim do szerokich działań doradztwa zawodowego już na etapie edukacyjnym, współpracy w tym temacie Powiatowego Urzędu Pracy z rodzicami i szkołami, a także szerokich działań zwiększających świadomość społeczną, w tym pracodawców na temat możliwości zawodowych osób z niepełnosprawnościami, co również wybrzmiało w badaniu ankietowym. Rodzaj oferowanych miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami, o czym mowa w niniejszej diagnozie (często w formie pracy sezonowej) nie daje stabilnego zatrudnienia, dlatego konieczne są wzmożone działania promocyjne i uświadamiające pracodawców o realnych potrzebach osób z niepełnosprawnościami poszukujących pracy. Należy poszukiwać nowych rozwiązań i pilotażowych modeli zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, np. z wykorzystaniem miejsc pracy w instytucjach i jednostkach miejskich, celem ograniczenia dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy.

Niezwykle istotnie jest również zapewnienie uczniom z niepełnosprawnością, a w dalszej kolejności pracownikom, płynnej ścieżki zawodowej – przechodzenia od etapu ucznia, absolwenta do pracownika wraz z kompleksowym wsparciem w codziennym funkcjonowaniu i wypełnianiu ról społecznych, w formie np. wsparcia mieszkaniowego lub usługowego. Koniecznym elementem działań jest indywidualne podejście do każdej osoby z niepełnosprawnością poprzez analizę możliwości zdrowotnych, predyspozycji i zainteresowań zawodowych. Niezmiernie istotne w tym przypadku jest opracowanie modelu współpracy między jednostki miejskimi, np. Powiatowym Urzędem Pracy, Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Gliwickim Ośrodkiem Działań Społecznych - Centrum 3.0 i jednostkami oświatowymi, przy jednoczesnym zaangażowaniu organizacji pozarządowych, by stworzyć stabilny system wsparcia społeczno-zawodowego dla osoby z niepełnosprawnością.

Wsparcie Warsztatów Terapii Zajęciowej w zakresie przygotowania do rynku pracy a także rozwój Gliwickiego Zakładu Aktywności Zawodowej to również istotne trendy w obszarze aktywizacji zawodowej.

Kierunkiem działań na przyszłość jest również wzmocnienie możliwości rozwojowych osób z niepełnosprawnościami w zakresie prowadzenia własnej działalności gospodarczej, stworzenie systemu wsparcia finansowego i merytorycznego. Ogromnym wyzwaniem jest także stworzenie optymalnych i dogodnych warunków i zachęt w zakresie tworzenia przedsiębiorstw społecznych, które posiadać będą ofertę pracy dla osób z niepełnosprawnościami.

Natomiast kwestie rozszerzenia przywilejów pracowniczych, o co wnioskowali ankietowani, są uzależnione od zapisów ustawy nadrzędnej, tj. Kodeksu pracy.

Powyższe zdiagnozowane potrzeby pokrywają się z wynikami „Diagnozy problemów społecznych miasta Gliwice”. W tym dokumencie podkreślono również trudności i formalne ograniczenia w podejmowaniu aktywności zawodowej przez opiekunów osób z niepełnosprawnościami, co wymaga poszerzenia katalogu wsparcia w obszarze zawodowym również dla rodziców/opiekunów. Istotne dla formułowania oferty wsparcia w obszarze aktywności zawodowej są wnioski ww. Diagnozy, a mianowicie: *„Wysoka bierność zawodowa związana ze zdrowiem i opieką ogranicza potencjał rynku pracy: ponad 56 tys. mieszkańców Gliwic jest biernych zawodowo – głównie z powodów zdrowotnych, emerytalnych i opiekuńczych. Ponad 13 tys. osób nie pracuje z powodu stanu zdrowia, a kolejne z powodu obowiązków opiekuńczych. To wskazuje na potrzebę rozwijania usług opiekuńczych, programów rehabilitacyjnych i elastycznych form zatrudnienia, które umożliwią powrót na rynek pracy”*.

Podsumowując, konieczne jest podejmowanie dalszych działań zmierzających do aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, umożliwiając płynne przechodzenie z etapu edukacyjnego do etapu zawodowego, z jednoczesnym wsparciem samodzielności i niezależności osoby z niepełnosprawnością, co wymaga działań kompleksowych i stałej współpracy wielu jednostek miejskich i organizacji pozarządowych działających na rzecz środowiska osób z niepełnosprawnościami. Niezmiernie istotne jest podejmowanie intensywnych działań zmierzających do zwiększania świadomości społecznej, przede wszystkim pracodawców o potrzebach i możliwościach zawodowych osób z niepełnosprawnościami. Niezbędne są również działania informacyjne, celem przedstawienia przejrzystej i kompleksowej oferty zarówno dla osób z niepełnosprawnościami, jaki i dla pracodawców.

Potrzeba wsparcia nie tylko zawodowego, lecz usługowego i opiekuńczego dla całej rodziny z osoby z niepełnosprawnością pozwoli na podjęcie zatrudnienia lub powrót do pracy opiekunów/rodziców dzieci ze specjalnymi potrzebami.

Wzmacnianie działań i inicjatyw społecznych w obszarze aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami to także kluczowy element działań na przyszłe lata.

Istotne jest również wsparcie finansowe i merytoryczne celem wzmocnienia możliwości rozwojowych zarówno osób z niepełnosprawnościami, jak i opiekunów a także wsparcie finansowe pracodawców.

6.4.2.2. Obszar: Edukacja

W obszarze edukacyjnym, zarówno podczas prac grup roboczych oraz w badaniu ankietowym na pierwszy plan wyłoniły się trzy wątki:

1. dostęp do kształcenia specjalnego,
2. rozbudowa systemu edukacyjnego dla dzieci w spektrum autyzmu,
3. rozwój włączającego systemu edukacji na wszystkich poziomach kształcenia.

W zakresie dostępu do kształcenia specjalnego, w związku z diagnozowanym znacznym wzrostem liczby wydawanych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego oraz liczbą uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi (tabele nr 12-14) konieczne jest podjęcie działań skierowanych na rozwój oferty edukacyjnej przede wszystkim dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami sprzężonymi, a także w spektrum autyzmu. Z uwagi na występujące ograniczenia lokalowe budynków gliwickich szkół specjalnych konieczne jest podjęcie działań inwestycyjnych, celem zabezpieczenia miejsc na prowadzenie działalności edukacyjno-rehabilitacyjnej dla tej grupy odbiorców. Pilnych działań wymaga także zabezpieczenie dodatkowych miejsc w Ośrodku Rewalidacyjno-Wychowawczym, co zostało zdiagnozowane w badaniu ankietowym, jak i podczas prac grup roboczych.

Również niewystarczające są zasoby lokalowe dla potrzeb edukacyjno-rehabilitacyjnych dzieci z niepełnosprawnością w wieku od 0 do 7 lat są, co wiąże się z koniecznością podjęcia działań inwestycyjnych i remontowych celem zapewnienia edukacji i opieki na poziomie przedszkolnym, jak i żłobkowym. Dzieci w ww. przedziale wiekowym, jak wskazują opinie ekspertów z zespołu Edukacja,

stanowią największą grupę osób potrzebujących szczególnego wsparcia i kształcenia specjalnego (w szkołach ponadpodstawowych liczba dzieci z orzeczoną potrzebą kształcenia specjalnego znacznie spada).

W związku z powyższym, rozwiązaniem optymalnym będzie utworzenie lub rozbudowa na bazie istniejących zasobów podmiotu zapewniającego kompleksowe wsparcie edukacyjne i rewalidacyjne dla dzieci i młodzieży od chwili wykrycia niepełnosprawności do momentu uzyskania niezależności umożliwiającej im podjęcie aktywności zawodowej. Zapewnienie ciągłości kształcenia dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej na wszystkich poziomach edukacji, aż po aktywność zawodową, to kluczowy kierunek działań w najbliższej przyszłości.

Z uwagi na lawinowy wzrost liczby dzieci z orzeczoną spektrum autyzmu, w tym z zespołem Aspergera¹¹, niezbędne jest dalsze dostosowanie systemu edukacyjnego do obecnych i przyszłych potrzeb tej grupy dzieci, poprzez m.in. zapewnienie edukacji w oddziałach integracyjnych i w oddziałach specjalnych, co już w chwili obecnej ma miejsce (tabela nr 19). Dane dotyczące liczby wydanych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego w związku ze spektrum autyzmu są alarmujące (tabela nr 14), dlatego konieczne jest ujęcie w niniejszym Programie działań skierowanych bezpośrednio do tej grupy odbiorców w obszarze nie tylko edukacyjnym, ale i w działaniach zmierzających w przyszłości do aktywności zawodowej i społecznej.

Tabela nr 19 Liczba oddziałów specjalnych oraz integracyjnych w miejskich jednostkach oświatowych

Rok szkolny 2024/2025	Rok szkolny 2025/2026
222	228

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych z Wydziału Edukacji UM Gliwice

¹¹ Udział uczniów z autyzmem w tym z zespołem Aspergera wśród wszystkich uczniów szkół ogólnodostępnych w Gliwicach wynosi 2,2%, podczas gdy mediana dużych miast to 1,4% - źródło: Analiza organizacji i finansów oświaty Gliwice.

Kolejną potrzebą zgłaszaną przez ankietowanych jest rozwój włączającego systemu edukacji na wszystkich poziomach kształcenia. Ważne jest podejmowanie działań zmierzających do zabezpieczenia indywidualnych edukacyjnych potrzeb dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami, celem kształtowania i rozwoju zainteresowań, umiejętności, ale również w celu dostosowania systemu edukacyjnego do potrzeb zdrowotnych uczniów związanych z posiadanymi dysfunkcjami. Rozwój oferty edukacyjnej – klasy integracyjne, oddziały specjalne to działania na przyszłe lata. Konieczne jest także wspieranie dzieci i młodzieży uzdolnionych, w szczególności z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Zdiagnozowaną przez członków zespołu Edukacja potrzebą jest również zwiększenie działań skierowanych na usamodzielnianie uczniów z niepełnosprawnością w dorosłym życiu, poprzez programy edukacyjne dla dzieci i młodzieży oraz rodziców.

Istotne są także stałe działania w zakresie likwidowania barier, w szczególności architektonicznych w jednostkach oświatowych, celem umożliwienia młodzieży z niepełnosprawnością pobierania i kontynuowania nauki w wybranych przez siebie placówkach oświatowych oraz w wybranych zawodach, co przede wszystkim wybrzmiało w badaniu ankietowym.

Analizując potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży konieczne jest zapewnienie ciągłości wsparcia absolwentów szkół i ośrodków specjalnych, po zakończeniu obowiązku szkolnego, tj. w wieku powyżej 25 roku życia. Z uwagi na ograniczenia lokalowe nie ma obecnie możliwości objęcia wsparciem większej liczby absolwentów w formie usług realizowanym w ramach Programu Rehabilitacja 25+ (program skierowany do osób z niepełnosprawnością intelektualną, w tym sprzężoną z innymi niepełnosprawnościami w wieku powyżej 25 lat, po zakończeniu realizacji obowiązku szkolnego, celem kontynuowania działań terapeutycznych i rehabilitacyjnych w zakresie utrzymania samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym). W związku z tym, konieczne jest wypracowanie optymalnych rozwiązań celem zabezpieczenia potrzeb tej grupy osób.

Potrzebą licznie zgłaszaną przede wszystkim przez ankietowanych jest rozwijanie kompetencji nauczycieli, poprzez szkolenia specjalistów oraz kadr zarządzających w oświacie, w związku ze wzrostem dzieci z orzeczoną potrzebą kształcenia specjalnego. Takie działania regularnie podejmowane są w gliwickich jednostkach oświatowych. Dane z Wydziału Edukacji Urzędu Miejskiego wskazują,

że w roku szkolnym 2024/2025 rzeczywiste zatrudnienie specjalistów łącznie we wszystkich jednostkach jest wyższe od wymaganego minimum o ok. 91 etatów¹², co wynika z rosnącego zapotrzebowania. Niemniej jednak potrzeba podniesienia kompetencji specjalistycznej kadry edukacyjnej stanowi niezmiernie istotny element potrzeb środowiska osób z niepełnosprawnościami.

Z danych ankietowych wybrzmiała również potrzeba zapewnienia oferty dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnością w czasie wakacji i ferii (np. w formie warsztatów, półkolonii, kolonii), co obecnie jest realizowane i wymaga dalszej kontynuacji, w tym we współpracy z organizacjami pozarządowymi w formie zlecenia do realizacji zadania publicznego.

Natomiast kwestia zgłaszana przez ankietowanych dotycząca zwiększenia godzin i miejsc świadczenia usług wczesnego wspomagania rozwoju dziecka (WWRD) została szczegółowo przeanalizowana na posiedzeniu zespołu Edukacja. Ustalono, że liczba dostępnych miejsc publicznych i niepublicznych w Gliwicach oferujących świadczenia wczesnego wspomagania rozwoju dziecka¹³ jest wystarczająca w stosunku do potrzeb, a liczba przyznawanych godzin WWRD uwarunkowana jest przepisami ustawowymi.

Kolejną istotną kwestią jest wzmocnienie współpracy instytucjonalnej pomiędzy jednostkami oświatowymi, leczniczymi i społecznymi w mieście, a także poszerzenie działań informacyjno-koordynacyjnych w obszarze edukacyjnym – od urodzenia dziecka do osiągnięcia samodzielności życiowej i zawodowej. To niezmiernie ważne zadanie przede wszystkim dla rodziców dowiadujących się o niepełnosprawności dziecka, by mogli skorzystać z szerokiej oferty informacyjnej i edukacyjnej w mieście, usług wspierających całą rodzinę wraz ze wsparciem psychologicznym. Stała współpraca między Ośrodkiem Pomocy Społecznej, jednostkami oświatowymi, a przede wszystkim Ośrodkiem Koordynacyjno-Rehabilitacyjno-Opiekuńczym i Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną daje możliwość szerszego wsparcia dziecka i rodziców, a także uzyskania kompleksowej informacji o możliwych formach pomocy.

¹² „Analiza organizacji i finansów oświaty miasta Gliwice” - Wydziału Edukacji UM Gliwice

¹³ Na dzień 8.10.2024 – 36 podmiotów realizujących zadanie – dane z Wydziału Edukacji UM Gliwice

Podsumowując, wszystkie powyższe potrzeby edukacyjne związane są bezpośrednio lub pośrednio ze znacznym wzrostem liczby dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych, przede wszystkim w spektrum autyzmu.

Od roku 2006 do 2023 liczba uczniów szkół ogólnodostępnych z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego wzrosła w Gliwicach z 330 do 836 osób. Już na etapie pierwszych lat życia, dzieci posiadają orzeczenia o niepełnosprawności lub opinie o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka. W roku szkolnym 2025 w 4 oddziałach Żłobków Miejskich było 7 dzieci z szczególnymi potrzebami.¹⁴

Zmienił się również rodzaj niepełnosprawności wśród uczniów. Widoczny jest bardzo duży wzrost liczby uczniów w spektrum autyzmu, w tym z zespołem Aspergera, co ma wpływ na wszystkie obszary życia – edukacyjny, społeczny i zawodowy. Ma to również istotny wpływ na koszty utrzymania oświaty, gdyż z tymi niepełnosprawnościami wiąże się konieczność zatrudniania nauczycieli współorganizujących kształcenie.¹⁵

Natomiast fundamentalne jest to, że każde dziecko z niepełnosprawnością ma prawo do pobierania nauki we wszystkich typach szkół, biorąc pod uwagę dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do jego możliwości psychofizycznych. Kształcenie to może być prowadzone w formie nauki w przedszkolach ogólnodostępnych, przedszkolach lub oddziałach integracyjnych, przedszkolach lub oddziałach specjalnych, szkołach ogólnodostępnych, szkołach lub oddziałach integracyjnych, szkołach lub oddziałach specjalnych oraz specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych i specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych. W związku z powyższym, zadaniem miasta jest zorganizowanie systemu kształcenia specjalnego odpowiedniego do występujących potrzeb, dla dzieci i młodzieży w przedziale wiekowym od 0 do 24 roku życia, a przede wszystkim dla dzieci w spektrum autyzmu, co zostało wyartykułowane powyżej. Kluczowym zadaniem jest również objęcie pomocą rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością zapewniając szeroki wachlarz usług wspierających, co wymaga wzmocnienia współpracy międzysektorowej edukacja - pomoc społeczna - organizacje pozarządowe.

¹⁴ Dane ze Żłobków Miejskich – na dzień 15 października 2025 r.

¹⁵ Źródło: Analiza organizacji i finansów oświaty Gliwice – Wydział Edukacji UM Gliwice

6.4.2.3. Obszar: Rodzina z osobą z niepełnosprawnością

W obszarze rodzina podstawową potrzebą zdiagnozowaną podczas prac zespołu roboczego „Rodzina z osobą z niepełnosprawnością” oraz zgłaszaną przez osoby biorące udział w badaniu ankietowym były usługi o charakterze opiekuńczo-wytchnieniowym. Priorytetowym wsparciem dla osób z niepełnosprawnościami jest pomoc innej osoby w codziennym funkcjonowaniu, w formie usług asystenckich, usług opiekuńczych, pomocy sąsiedzkiej lub usług opieki wytchnieniowej.

Potrzeba zapewnienia dostępności do usług asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością pojawiała się w każdym diagnozowanym obszarze. Obecnie jest to szczególnie istotna usługa dla osób z niepełnosprawnościami.

Równie niezbędne - zdaniem ankietowanych, jak i członków zespołu jest zapewnienie podstawowych usług opiekuńczych każdej osobie z niepełnosprawnością, tj. pomoc w usługach higienicznych, zapewnienie pożywienia, przygotowanie posiłku, pomoc w codziennym funkcjonowaniu, możliwość uczestniczenia w życiu społecznym, możliwość wyjścia z domu.

Wnioski powyższe pokrywają się z analizą potrzeb osób z niepełnosprawnościami opracowaną przez Ośrodek Pomocy Społecznej na potrzeby realizacji programu „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla Jednostek Samorządu Terytorialnego. Bowiem w dokumentach zgłoszeniowych do programu określono jakiego rodzaju czynności oraz obszary wymagają wsparcia w formie usługi asystenta, tj. czynności samoobsługowe, w tym utrzymanie higieny osobistej, prowadzenie gospodarstwa domowego i wypełnianie ról w rodzinie, przemieszczanie się poza miejsce zamieszkania, podejmowanie aktywności życiowej i komunikowanie się z otoczeniem.

Silnie wybrzmiała również potrzeba utworzenia miejsca pobytu całodobowego o charakterze opiekuńczo-mieszkalnym wraz z kompleksowym wsparciem rehabilitacyjnym dla osób z niepełnosprawnościami, w tym również o charakterze krótkoterminowym, a także połączenie z miejscem całodobowej opieki wytchnieniowej, co jest niezmiernie ważne dla rodziców i opiekunów, którzy sprawują codzienną opieką nad osobami zależnymi. W „Diagnozie problemów społecznych miasta Gliwice” kwestie zabezpieczenia usług mieszkalno-rehabilitacyjnych niesamodzielnych osób z niepełnosprawnościami były także szczególnie podkreślane.

Kwestia wsparcia całej rodziny, a przede wszystkim opiekunów to ważne zadanie na przyszłość. Istotnym jest przygotowanie oferty szkoleń dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami z zakresu opieki, higieny, promocji zdrowia, ale również wsparcia psychologicznego dla całej rodziny. Ankietowani wskazali potrzebę dostępu do poradnictwa specjalistycznego, przede wszystkim dostęp do bezpłatnego poradnictwa prawnego, do wsparcia psychologicznego, jak i oferty grup wsparcia i grup samopomocowych. Takie same wnioski zostały opracowane przez zespół roboczy. W szczególności, wsparcie winno być skierowane do rodziców i opiekunów osób zależnych, obciążonych codzienną odpowiedzialnością, pracą i opieką nad osobą z niepełnosprawnością.

W „Diagnozie problemów społecznych miasta Gliwice”, jak i we wnioskach grupy roboczej sformułowano również problem przemocy w rodzinie z osobą z niepełnosprawnością. W tym obszarze zdiagnozowano potrzebę zapobiegania przemocy ekonomicznej i psychicznej oraz fizycznej w środowisku domowym.

W związku z powyższym, priorytetowym i strategicznym zadaniem miasta na przyszłość jest rozwój usług asystenckich, usług wspierających, opieki wytchnieniowej, a także zabezpieczenia całodobowego wsparcia dla dorosłych, niesamodzielnych osób z niepełnosprawnościami. Wsparcie doradcze, emocjonalne, psychologiczne całej rodziny to również kluczowe zadanie na przyszłość.

Na etapie prac zespołu roboczego zdiagnozowano również konieczność utworzenia nowego Środowiskowego Domu Samopomocy dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, ze spektrum autyzmu oraz dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych, np. z zaburzeniami demencyjnymi, z chorobą Alzheimera, co także potwierdziły badania ankietowe. Potrzeba ta związana jest z obecnymi trendami demograficznymi - wzrost osób w wieku 60+, wzrost liczby osób zależnych, starzenie się opiekunów osób z niepełnosprawnościami, choroby wieku starczego o charakterze neurologicznym. Również starzenie się uczestników Środowiskowego Domu Samopomocy i Warsztatów Terapii Zajęciowej wskazuje na potrzebę utworzenia specjalistycznego ośrodka dla tych osób. Z uwagi na brak możliwości umieszczenia starszych uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej w specjalistycznej placówce, już dzisiaj część uczestników ma przedłużony pobyt w warsztatach, a liczba kandydatów oczekujących do przyjęcia do Warsztatów Terapii Zajęciowej to 16 osób (stan na wrzesień 2025 r.).

Zdiagnozowano także potrzebę wsparcia osób w wieku 25+ z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim lub umiarkowanym i znacznym sprzężonym z innymi niepełnosprawnościami, które nie są objęte rehabilitacją społeczną w placówkach dziennej aktywności (np. środowiskowych domach samopomocy czy warsztatach terapii zajęciowej), co również pojawiło się w obszarze edukacyjnym.

Zarówno w badaniach ankietowych, jaki podczas prac grupy roboczej wybrzmiała potrzeba zabezpieczenia potrzeb mieszkalnych osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów. W tym zakresie pojawiły się wnioski o rozszerzenie informacji na temat posiadanych zasobów miejskich, przygotowanie specjalnej oferty dla osób z niepełnosprawnościami, wsparcia finansowego na cele mieszkaniowe. W obszarze mieszkalnictwa i samodzielne życie niezmiennie istotną potrzebą dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin jest likwidacja barier architektonicznych w miejscu zamieszkania, w szczególności potrzeby te dotyczą: dostosowanie mieszkania oraz części wspólnych budynku do potrzeb osoby z niepełnosprawnością ruchową. Działania w zakresie dostępności architektonicznej mieszkań są obecnie realizowane w mieście np. poprzez możliwość zamiany mieszkania, które z uwagi na jego położenie lub wyposażenie techniczne nie jest dostosowane do potrzeb wynikających z warunków zdrowotnych osoby zainteresowanej, system preferencji dla osób z niepełnosprawnościami przy ubieganiu się o mieszkanie z zasobów gminy. Niemniej jednak oferta mieszkaniowa wymaga dalszego rozwoju, co potwierdzają wyniki „Diagnozy problemów społecznych miasta Gliwice”. Ponadto wyniki badań sondażowych przedstawione w tym dokumencie wskazują, że jednym z problemów mieszkaniowych w mieście jest brak możliwości wyjścia z mieszkania z powodu barier architektonicznych w budynku/przed budynkiem, co może warunkować zamieszkanie w Gliwicach.

W badaniach ankietowych w obszarze informacyjno-komunikacyjnym znalazła się potrzeba dostępu do kompleksowej, a zarazem prostej i dostępnej informacji, co zostało potwierdzone i ujęte we wnioskach grupy roboczej, jako utworzenie centrum wsparcia o charakterze informacyjno-koordynacyjno-usługowym dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin. Zaistniała również potrzeba wymiany informacji między miejskimi jednostkami organizacyjnymi oraz dalszej i stałej współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze niepełnosprawności, co również wybrzmiało w innych obszarach wsparcia.

W katalogu potrzeb środowiska osób z niepełnosprawnościami pojawiła się także kwestia stworzenia programów edukacyjnych lub akcji uświadamiających o potrzebie usamodzielniania osób z niepełnosprawnościami i przygotowywania ich do życia zawodowego i samodzielności, szkoleń dla opiekunów w zakresie rozpoznawania i wspierania potencjału dzieci z niepełnosprawnością.

Podsumowując, w obszarze „Rodzina z osobą z niepełnosprawnością” priorytetowym zadaniem koniecznym do realizacji jest rozwój i dostosowanie do obecnych potrzeb usług asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnościami, usług wspierających oraz usług opieki wytchnieniowej. Takie potrzeby związane są przede wszystkim z wiekiem osób z niepełnosprawnościami oraz posiadanym stopniem niepełnosprawności - największa grupa osób z niepełnosprawnościami legitymuje się umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności oraz jest w wieku powyżej 60 roku życia. Ograniczenia związane z niepełnosprawnością oraz ze stanem zdrowia, a także z samodzielnym funkcjonowaniem mają odzwierciedlenie w codziennych potrzebach życiowych, tj. konieczność pomocy innej osoby, dostosowanie przestrzeni życiowej do warunków zdrowotnych, pomoc w samodzielnym życiu, potrzeba dostępu do prostej informacji, możliwość korzystania z życia społeczno-kulturalnego. Stworzenie lokalnych systemów wsparcia wykorzystując potencjał jednostek miejskich i organizacji pozarządowych, pomocy sąsiedzkiej i formuły wolontariatu, to podstawa działania na przyszłość.

W dalszej kolejności równie istotne jest zabezpieczenie miejsca całodobowego dla osób z niepełnosprawnościami o charakterze opiekuńczo-mieszkalnym wraz z kompleksowym wsparciem rehabilitacyjnym, miejsca które łączy opiekę i rehabilitację, daje zabezpieczenie osobom niesamodzielnym, w przypadku śmierci lub choroby opiekunów.

Kompleksowe i oferowane w jednym miejscu wsparcie osoby z niepełnosprawnością i jej rodziny, w tym usługi asystenckie, wsparcie w formie usług opieki wytchnieniowej, wsparcie psychologiczne oraz inne usługi wspierające, a także umożliwienie rehabilitacji, rozwoju społecznego osób z niepełnosprawnościami wraz z zapewnieniem odpoczynku dla opiekunów to kluczowy kierunek dalszego rozwoju oferty miasta Gliwic w obszarze niepełnosprawności.

Systematycznych działań rozwojowych wymaga również obszar dostępności architektonicznej, celem likwidacji barier architektonicznych w miejscu zamieszkania, jak również zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych osób z niepełnosprawnościami, dostosowanych do stanu ich zdrowia i samodzielności.

Niezmiernie istotne jest również wsparcie edukacyjne i psychologiczne dla rodzin i opiekunów osób z niepełnosprawnością z wykorzystaniem potencjału organizacji pozarządowych działających w sferze niepełnosprawności, wspólnie realizując projekty i programy zmierzające do zabezpieczenia tej grupy mieszkańców miasta.

Poszerzenie współpracy między jednostkami miejskimi działającymi w obszarze niepełnosprawności, stała wymiana informacja pomiędzy jednostkami pomocy społecznej, jednostkami oświatowymi, Ośrodkiem Koordynacyjno-Rehabilitacyjno-Opiekuńczym, Powiatowym Urzędem Pracy, Gliwickim Ośrodkiem Działań Społecznych - Centrum 3.0, jak i współpraca ze środowiskiem osób z niepełnosprawnościami, organizacjami pozarządowymi, podmiotami leczniczymi daje możliwość kompleksowego wsparcia rodziny z osobą z niepełnosprawnością.

6.4.2.4. Obszar: Aktywność i samodzielność osób z niepełnosprawnościami

W tym obszarze zarówno w badaniu ankietowym, jak i we wnioskach zespołu roboczego „Aktywność i samodzielność osób z niepełnosprawnościami” znalazły się potrzeby przede wszystkim w obszarze integracji oraz dostępności przestrzeni publicznej i komunikacji publicznej.

Główną potrzebą zgłaszaną przez ankietowanych była aktywność społeczna, potrzeba bycia razem, wspólnie z innymi osobami z niepełnosprawnościami i z mieszkańcami miasta. Formy aktywności społecznej były określane jako dostęp do wydarzeń kulturalnych, sportowych, miejsc spotkań, wydarzeń integracyjnych czy udział w grupach wsparcia. Również zespół roboczy zdiagnozował potrzebę utworzenia miejsca spotkań dla osób z niepełnosprawnościami oraz dalszego działania grup wsparcia dla osób z różnymi dysfunkcjami.

Dostęp do wydarzeń kulturalnych, sportowych, integracyjnych to jeden z priorytetów w tym obszarze, obejmujący takie potrzeby jak: dostępność architektoniczna obiektów miejskich, wyznaczenie dedykowanych miejsc dla osób z niepełnosprawnościami na wydarzeniach miejskich, zapewnienie transportu i opieki na wydarzeniach integracyjnych. Ponadto wybrzmiał również wątek finansowy, tj. opracowanie systemu ulg i zniżek dla osób z niepełnosprawnościami, a także przygotowanie preferencyjnej oferty finansowej dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami. Wątek potrzeby zabezpieczenia usługi asystenta osobistego pojawił się również w tym obszarze, w zakresie dotarcia i możliwości wzięcia udziału w wydarzeniach kulturalnych, sportowych, integracyjnych. Istotną kwestią, którą podnieśli członkowie zespołu roboczego była potrzeba tworzenia przedprzewodników dotyczących miejskich wydarzeń kulturalnych i sportowych.

Niezmiernie ważną potrzebą zdiagnozowaną w obszarze samodzielności i aktywności jest dostępność przestrzeni publicznej. W tym zakresie w badaniach ankietowych, jak i podczas prac zespołu roboczego, a także w badaniach ankietowych wybrzmiała potrzeba podejmowania dalszych działań zmierzających do likwidacji barier architektonicznych w przestrzeni publicznej miasta (dostosowanie krawężników, chodników, ciągów komunikacyjnych dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami). Pojawiło się szereg potrzeb w zakresie likwidacji barier w przestrzeni publicznej, w szczególności dla osób z dysfunkcją wzroku. Ponadto wybrzmiały takie potrzeby jak: zwiększenie liczby miejsc parkingowych przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnością ruchową, zwiększenie liczby toalet miejskich przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zwiększenie liczby ławek i miejsc odpoczynku - przysiadek, w szczególności w ciągach komunikacyjnych, zwiększenie liczby placów zabaw dla dzieci z niepełnosprawnościami ruchowymi, a także w spektrum autyzmu oraz zwiększenie liczby miejsc przystosowanych dla osób w spektrum autyzmu (tzw. ciche miejsca).

Wybrzmiała także potrzeba poszerzenia zakresu i zasad obecnie funkcjonującej usługi transportowej dla osób z niepełnosprawnościami, a także pojawiły się potrzeby zmiany i polepszenia dostępności usług transportowych w mieście, w tym w transporcie publicznym.

Natomiast z analizy dokonanej na potrzeby „Diagnozy problemów społecznych miasta Gliwice” wynika, że gliwiczanie postrzegają wymiary dostępności przestrzeni publicznej stosunkowo dobrze. W tym opracowaniu najlepiej ocenione zostały autobusy oraz przystanki komunikacji miejskiej, nieco gorzej, jednak ciągle z przewagą pozytywnych ocen, postrzegane są budynki administracji

publicznej oraz budynki użytku publicznego. Stosunkowo najniższe oceny uzyskały miejskie przestrzenie publiczne, jednak i w tym zakresie przeważały pozytywne opinie. „Diagnoza problemów społecznych miasta Gliwice” wykazała, że *„zakres i poziom dostępności miasta Gliwice dla osób z niepełnosprawnościami ze szczególnym uwzględnieniem przestrzeni i budynków publicznych oraz działalności miejskich instytucji publicznych ogólnie oceniany jest pozytywnie. Jednak mimo zauważalnego postępu niezbędne są dalsze działania w tym zakresie. W obszarze dostępności budynków publicznych dostrzegalne są nierówności i ograniczenia, a w obszarze przestrzeni miejskiej dostrzegalny jest progres, ale z istotnymi brakami. Poprawa dostępności powinna być procesem systemowym, prowadzonym we współpracy z całym otoczeniem miejskim w różnych obszarach miasta”* – to wniosek płynący z powyższej diagnozy.

Kolejna zdiagnozowana potrzeba to realizacja projektów mających na celu kształtowanie wśród mieszkańców miasta postaw sprzyjających integracji, tolerancji oraz zwiększania świadomości społecznej na temat środowiska i potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W tym zakresie mowa o potrzebie organizacji imprez, warsztatów przy udziale środowiska osób z niepełnosprawnościami, prowadzenia kampanii społecznych, realizacja różnych projektów i działań międzypokoleniowych i integracyjnych, realizacja projektów edukacyjnych, nie tylko dzieci i młodzieży, ale również dla dorosłych, działań informacyjnych, promocyjnych, projektów szkoleniowych i edukacyjnych.

Ponadto zespół roboczy zdiagnozował potrzebę koordynacji wolontariatu i wykorzystania możliwości wolontariatu pod kątem wsparcia osób z niepełnosprawnościami w codziennym funkcjonowaniu, co wiąże się z nawiązaniem szerszej współpracy przede wszystkim między Ośrodkiem Pomocy Społecznej a Gliwickim Ośrodkiem Działań Społecznych – Centrum 3.0. Podkreślono również konieczność wymiany informacji między miejskimi jednostkami organizacyjnymi oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze niepełnosprawności. Niezbędnym jest wzmocnienie i wsparcie aktywności i samoorganizacji środowisk osób z niepełnosprawnościami, celem realizacji wspólnych projektów i działań, a także dialog i otwarcie na potrzeby osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin i opiekunów, co zostało ujęte we wnioskach grupy roboczej, jak i w wynikach ankiety badawczej.

Podsumowując, w obszarze samodzielności i aktywności osób z niepełnosprawnościami wybrzmiały dwie podstawowe potrzeby: dostępność (przede wszystkim architektoniczna) przestrzeni miejskiej oraz integracja z innymi osobami, możliwość rozmowy, ale i dostęp do wydarzeń kulturalnych, możliwość skorzystania z oferty sportowej a także wydarzeń miejskich. Oprócz podstawowych potrzeb życiowych, niezmiernie istotne jest utrzymywanie więzi i kontaktów międzyludzkich, możliwość spotkania i rozmowy, wspólnego działania, pomimo ograniczeń zdrowotnych. Konieczne jest systematyczne niwelowanie barier architektonicznych w przestrzeni publicznej, by dać możliwość osobom z niepełnosprawnościami możliwość samodzielnego funkcjonowania, możliwość wyborów i niezależnego od innej osoby codziennego życia. Konieczna jest wielosektorowa współpraca miasta z wieloma podmiotami w mieście, w poszczególnych obszarach i dzielnicach. Niezmiernie ważne są również działania zmierzające do zapewnienia praw i poszanowania godności osób z niepełnosprawnościami, a także kształtowanie wśród mieszkańców miasta postaw sprzyjających integracji i zrozumienia osób z niepełnosprawnościami.

Kluczowym aspektem poszanowania godności i niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami jest kwestia zagwarantowania asystencji osobistej.

Ogromną rolę odgrywa również współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze niepełnosprawności, co umożliwia dialog i otwarcie na potrzeby środowiska.

Cele programu, kierunki, działania

Celami głównymi programu są:

- 1. Tworzenie warunków do usamodzielniania społecznego, zawodowego i godnego życia osób z niepełnosprawnościami oraz ograniczanie zjawiska ich wykluczenia społecznego.**
- 2. Rozwój systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin na bazie współpracy miejskich jednostek organizacyjnych i organizacji pozarządowych działających w obszarze niepełnosprawności.**

Kierunki działań:

- A. Zapewnienie kompleksowego wsparcia rodzinie z osobą z niepełnosprawnością.**
- B. Wyrównywanie szans dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami w zakresie edukacji.**
- C. Wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnościami w dostępie do rynku pracy.**
- D. Tworzenie warunków aktywności i samodzielności osób z niepełnosprawnościami jako podstawy integracji społecznej.**
- E. Tworzenie partnerstwa i wsparcia lokalnego na rzecz środowiska osób z niepełnosprawnościami.**
- F. Przestrzeganie praw osób z niepełnosprawnościami oraz zwiększanie świadomości społecznej na temat niepełnosprawności.**

Kierunek działań A: Zapewnienie kompleksowego wsparcia rodzinie z osobą z niepełnosprawnością

	Działania	Realizatorzy	Monitoring - wskaźniki realizacji działania (jeśli nie wskazano inaczej wskaźniki dotyczą danych w skali roku)
A1.	Zabezpieczenie miejsc całodobowego wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami o charakterze opiekuńczo-mieszkalnym oraz krótkoterminowym	Miejskie jednostki organizacyjne	- Liczba dostępnych miejsc wsparcia całodobowego, w tym: w formie opieki krótkoterminowej i opieki wytchnieniowej - Liczba osób, które skorzystały ze wsparcia
A2.	Zapewnienie opieki i wsparcia osobom z niepełnosprawnościami w placówkach pobytu dziennego	Miejskie jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe	- Liczba ośrodków wsparcia - Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających z usług ośrodków wsparcia - Liczba działających miejsc dziennej opieki dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi i ze spektrum autyzmu oraz dla osób wykazujących przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych - Liczba osób korzystających z oferty Warsztatów Terapii Zajęciowej
A3.	Dostosowanie oferty żłobków miejskich do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością	Miejskie jednostki organizacyjne	Liczba dzieci ze szczególnymi potrzebami objętych ofertą żłobków miejskich
A4.	Zapewnienie usług wspierających i opiekuńczych dla osób z niepełnosprawnościami	Miejskie jednostki organizacyjne	- Liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały z usług pielęgnacyjnych i opiekuńczych - Liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością - Odsetek zgłoszonych potrzeb na usługi asystenta, które zostały zabezpieczone w stosunku do liczby złożonych wniosków, - Liczba asystentów świadczących usługi asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością, - Liczba form wsparcia i podnoszenia kompetencji dla asystentów osobistych osób z niepełnosprawnością

A5.	Wsparcie opiekunów osób z niepełnosprawnościami	Miejskie jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe	- Liczba opiekunów korzystających z usług opieki wytchnieniowej, - Średnia liczba godzin wsparcia usług opieki wytchnieniowej na osobę, - Liczba projektów (warsztatów/szkoleń/kampanii) w zakresie wsparcia opiekunów osób z niepełnosprawnością, - Liczba rodzin/osób z niepełnosprawnościami korzystających ze specjalistycznych porad (w tym np. pomoc psychologiczna, prawnicza), - Liczba grup wsparcia oraz podjętych działań o charakterze samopomocowym skierowanych do rodzin z osobą z niepełnosprawnością, z uwzględnieniem działań organizacji pozarządowych
A6.	Realizacja programów na rzecz usamodzielnienia osób z niepełnosprawnościami	Miejskie jednostki organizacyjne	- Liczba projektów i działań aktywizujących skierowanych na usamodzielnienie osoby z niepełnosprawnościami - Liczba osób uczestniczących w ww. projektach usamodzielniania
A7.	Wdrożenie działań i kompleksowego systemu wsparcia dostosowanego do potrzeb rodziny z osobą z niepełnosprawnością na każdym etapie jej życia	Miejskie jednostki organizacyjne, Urząd Miejski	- Liczba rodzin z osobą z niepełnosprawnością objętych kompleksowym wsparciem zmierzających do rozwiązania trudności życiowych - Liczba indywidualnych planów wsparcia opracowanych dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin - Liczba spotkań o charakterze zadaniowym przedstawicieli miejskich jednostek organizacyjnych w obszarze niepełnosprawności - Ujednolicenie ścieżki wsparcia i koordynacja usług skierowanych do rodziny z osobą z niepełnosprawnością
A.8	Tworzenie centrów wsparcia o charakterze informacyjno-koordynacyjno-usługowym dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin	Miejskie jednostki organizacyjne	Liczba działających centrów
A9.	Zapobieganie przemocy ekonomicznej i psychicznej oraz fizycznej w środowisku domowym osoby z niepełnosprawnością	Miejskie jednostki organizacyjne	- Liczba kampanii społecznych i edukacyjnych ukierunkowanych na przeciwdziałanie przemocy w środowisku z osobą z niepełnosprawnością - Liczba rodzin z osobą z niepełnosprawnością objętych wsparciem specjalistycznym z zakresu przeciwdziałania przemocy

A10.	Zwiększenie oferty mieszkaniowej dla osób z niepełnosprawnościami	Miejskie jednostki organizacyjne	- Liczba oddanych nowych mieszkań z zasobu miasta dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, - Odsetek zrealizowanych wniosków o dokonanie zamiany lokalu miejskiego niedostosowanego do potrzeb zdrowotnych osoby z niepełnosprawnością - Liczba lokali w budynkach w których dostosowano do potrzeb osób z niepełnosprawnościami - Liczba osób objętych pomocą i wsparciem organizacyjnym celem zamiany mieszkania
A11.	Realizacja projektów edukacyjnych dla rodziców i opiekunów uświadamiających o potrzebie wzmacniania samodzielności i niezależności osób z niepełnosprawnościami	Miejskie jednostki organizacyjne	- Liczba programów, inicjatyw edukacyjnych i kampanii skierowanych do opiekunów dotyczących usamodzielniania osób z niepełnosprawnościami - Liczba uczestników projektów, inicjatyw edukacyjnych
A12.	Rozwój działań oraz rozbudowa kanałów i punktów informacyjnych w obszarze niepełnosprawności	Miejskie jednostki organizacyjne	- Liczba punktów informacyjnych, konsultacyjnych i koordynacyjnych w obszarze niepełnosprawności - Utworzenie jednolitego systemu informacji i kierowania rodzin do usług (online i offline)

Kierunek działań B: Wyrównywanie szans dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami w zakresie edukacji

	Działania	Realizatorzy	Monitoring - wskaźniki realizacji działania (jeśli nie wskazano inaczej wskaźniki dotyczą danych w skali roku)
B1.	Rozbudowa i poprawa infrastruktury edukacyjno-terapeutycznej dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	Miejskie jednostki oświatowe, Urząd Miejski	- Liczba inwestycji dotyczących infrastruktury edukacyjnej - Liczba obiektów oświatowych, w których podjęto działania na rzecz zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami - Liczba placówek, które zwiększyły wyposażenie o dodatkowy sprzęt usprawniający proces dydaktyczny uczniów ze specjalnymi potrzebami, - Zwiększenie bazy lokalowej Zespołu Szkół Ogólnokształcących Specjalnych nr 7 w Gliwicach, - Zwiększenie bazy lokalowej Zespołu Szkół Specjalnych im. J. Korczaka w Gliwicach

B2.	Dostępność oferty edukacyjnej i terapeutycznej dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	Miejskie jednostki oświatowe	- Liczba oddziałów specjalnych i integracyjnych w miejskich placówkach oświatowych - Liczba dzieci/uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi dla których brak jest możliwości zabezpieczenia miejsca w wybranej formie kształcenia specjalnego - Liczba innowacji – przedsięwzięć/programów/projektów edukacyjnych i/lub terapeutycznych opracowanych i wdrożonych w miejskich jednostkach oświatowych - Liczba podopiecznych w Ośrodku Rewalidacyjno-Wychowawczym
B3.	Rozwój oferty edukacyjnej i terapeutycznej dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w spektrum autyzmu	Miejskie jednostki oświatowe	- Liczba oddziałów specjalnych/integracyjnych/ogólnodostępnych, do których uczęszczają dzieci/uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w spektrum autyzmu, w tym z zespołem Aspergera - Liczba dzieci/uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w spektrum autyzmu, w tym z zespołem Aspergera, dla których brak jest możliwości zabezpieczenia miejsca w wybranej formie kształcenia specjalnego - Liczba innowacji – przedsięwzięć/programów/projektów edukacyjnych i/lub terapeutycznych opracowanych i wdrożonych w miejskich jednostkach oświatowych, skierowanych dla dzieci w spektrum autyzmu
B4.	Rozwój włączającego systemu edukacji na wszystkich poziomach kształcenia	Miejskie jednostki oświatowe	- Liczba dzieci/uczniów w oddziałach ogólnodostępnych i w oddziałach integracyjnych z orzeczoną potrzebą kształcenia specjalnego, w tym: - w przedszkolach - w szkołach podstawowych - w szkołach ponadpodstawowych - Liczba realizowanych przedsięwzięć promujących model edukacji włączającej w miejskich jednostkach oświatowych - Tygodniowa liczba godzin pracy nauczyciela współorganizującego kształcenie w oddziałach ogólnodostępnych w przeliczeniu na ucznia o szczególnych potrzebach edukacyjnych
B5.	Realizacja Pilotażowego Programu Rehabilitacja 25+	Miejska jednostka oświatowa	Liczba uczestników Programu Rehabilitacja 25+

B6.	Doskonalenie i podniesienie kwalifikacji nauczycieli w zakresie kształcenia dzieci i młodzieży ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi	Miejskie jednostki oświatowe	- Liczba szkoleń, kursów i studiów odbytych przez nauczycieli w zakresie kształcenia dzieci ze szczególnymi potrzebami, w tym: - dzieci w spektrum autyzmu - Liczba nauczycieli i kadry pedagogicznej przeszkolonych z zakresu edukacji włączającej w danym roku kalendarzowym
B7.	Wsparcie rodzin i opiekunów dzieci i młodzieży ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi	Miejskie jednostki oświatowe	- Liczba zorganizowanych spotkań i szkoleń dla rodzin i opiekunów - Liczba uczestników warsztatów i grup wsparcia dla rodzin i opiekunów - Liczba rodzin objętych indywidualnym wsparciem doradczo-terapeutycznym
B8.	Zwiększenie oferty dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w okresie wakacji i ferii	Miejskie jednostki oświatowe, Urząd Miejski, organizacje pozarządowe	- Liczba dzieci/uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi objętych ofertą w wakacje i ferie przez jednostki organizacyjne miasta w tym: - kolonie, obozy, półkolonie, - warsztaty i inne formy zajęć. - Liczba zapewnionych miejsc dla dzieci/uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi podczas wakacji i ferii w ramach udzielonych dotacji organizacjom pozarządowym
B9.	Współpraca między jednostkami oświatowymi i innymi podmiotami w zakresie tworzenia optymalnych warunków kształcenia i wychowania dzieci i młodzieży ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi	Miejskie jednostki oświatowe	- Liczba spotkań między jednostkami i innymi podmiotami w obszarze oferty edukacyjnej dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi - Liczba realizowanych programów/projektów współpracy
B10.	Rozbudowa systemu informacji w zakresie edukacji, terapii i rehabilitacji dzieci i młodzieży ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi	Miejskie jednostki oświatowe	Liczba punktów konsultacyjnych i informacyjnych w obszarze edukacji dzieci/uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Kierunek działań C: Wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnościami w dostępie do rynku pracy			
	Działania	Realizatorzy	Monitoring - wskaźniki realizacji działania (jeśli nie wskazano inaczej wskaźniki dotyczą danych w skali roku)
C1.	Wpieranie osób z niepełnosprawnością w dostępie do rynku pracy	Miejskie jednostki organizacyjne	- Liczba utworzonych i dofinansowanych miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych szkoleniami zawodowymi finansowanymi ze środków PFRON, Funduszu Pracy i EFS+ - Odsetek podjęć pracy osób z niepełnosprawnościami do podjęć pracy osób zarejestrowanych
C2.	Realizacja specjalistycznego poradnictwa zawodowego dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie aktywnego poszukiwania pracy	Miejskie jednostki organizacyjne	Odsetek osób z niepełnosprawnościami objętych specjalistycznym poradnictwem zawodowym
C3.	Rozwój działań usamodzielniających oraz przygotowujących osoby z niepełnosprawnościami do wejścia na rynek pracy	Miejskie jednostki organizacyjne, Miejskie jednostki oświatowe	- Liczba osób, objętych wsparciem mieszkaniowo-zawodowym - Liczba mieszkań pracowniczych dla pracowników Gliwickiego Zakładu Aktywności Zawodowej - Liczba zorganizowanych form doradztwa zawodowego z udziałem jednostek oświatowych - Opracowanie modelowej ścieżki aktywizacji zawodowej uczniów szkół ponadpodstawowych - Liczba działań informacyjno – edukacyjnych skierowanych do rodziców osób z niepełnosprawnościami, w celu zwiększenia ich świadomości w zakresie możliwości i znaczenia aktywizacji zawodowej ich dzieci
C4.	Rozwój oferty Gliwickiego Zakładu Aktywności Zawodowej	Miejskie jednostki organizacyjne	- Liczba zatrudnionych osób w Gliwickim Zakładzie Aktywności Zawodowej - Liczba inicjatyw/projektów realizowanych przez Gliwicki Zakład Aktywności Zawodowej
C5.	Wsparcie osób z niepełnosprawnością w kontekście podjęcia zatrudnienia i rozpoczęcia działalności gospodarczej	Miejskie jednostki organizacyjne	- Liczba spotkań, działań doradczych zrealizowanych dla podmiotów ekonomii społecznej - Liczba udzielonych dofinansowań do rozpoczęcia działalności gospodarczej - Liczba utworzonych przedsiębiorstw społecznych - Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w miejskich jednostkach organizacyjnych

C6.	Zwiększanie świadomości społecznej na temat rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami	Miejskie jednostki organizacyjne	Liczba kampanii i projektów informacyjnych i promocyjnych oraz targów i giełd pracy uświadamiających o potrzebach zawodowych osób z niepełnosprawnościami
-----	--	--	---

Kierunek działań D: Tworzenie warunków aktywności i samodzielności osób z niepełnosprawnościami jako podstawy integracji społecznej

	Przedsięwzięcie	Realizatorzy	Monitoring - wskaźniki realizacji działania (jeśli nie wskazano inaczej wskaźniki dotyczą danych w skali roku)
D1.	Rozwój mieszkalnictwa wspieranego	Miejskie jednostki organizacyjne	Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających z mieszkań wspomaganych i treningowych
D2.	Rozwój działań na rzecz transportu przystosowanego i dostępnego dla osób z niepełnosprawnościami	Miejskie jednostki organizacyjne	- Liczba wdrożonych projektów/programów obejmujących usługę transportową w formule "door to door" - Liczba osób objętych wsparciem w formie usługi transportowej
D3.	Rozwój dostępności przestrzeni publicznej i usług dla osób z niepełnosprawnościami	Miejskie jednostki organizacyjne, instytucje kultury, Urząd Miejski, organizacje pozarządowe	- Liczba modernizacji poprawiających dostępność architektoniczną - Liczba wdrożonych działań z zakresu dostępności cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnym, - Wdrożenie standardów dostępności w samorządzie - Odsetek zadań zrealizowanych w stosunku do zaplanowanych w budżecie miasta, - Liczba działań/projektów zwiększających dostępność miejsc parkingowych dla osób z niepełnosprawnościami - Opracowanie modelu dostępności przysiadek*/ławek i toalet miejskich przystosowanych dla osób z niepełnosprawnościami - Liczba miejsc zapewniających komfortkę w miejskich jednostkach organizacyjnych
D4.	Rozwój wolontariatu na rzecz wsparcia aktywności osób z niepełnosprawnościami	Miejskie jednostki organizacyjne	- Liczba szkoleń/spotkań dla kandydatów na wolontariuszy w sferze usług opiekuńczych dla osób z niepełnosprawnościami - Liczba szkoleń/spotkań dla koordynatorów wolontariatu i/lub wolontariuszy - Liczba podmiotów zaangażowanych w działania wolontariatu pracowniczego - Liczba kampanii, inicjatyw upowszechniających rolę i znaczenie wolontariatu dla osób potrzebujących wsparcia

D5.	Wspieranie działań o charakterze integracyjnym	Miejskie jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe	- Liczba miejsc integracyjnych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami na terenie miasta, - Liczba kampanii/projektów mających na celu kształtowanie wśród mieszkańców miasta postaw sprzyjających integracji z osobami z niepełnosprawnościami
D6.	Inicjowanie działań umożliwiających osobom z niepełnosprawnością dostępu do oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej	Miejskie jednostki organizacyjne, instytucje kultury, Urząd Miejski	- Liczba utworzonych modelowych przedprzewodników dotyczących miejsc, w których odbywają się wydarzenia miejskie o charakterze sportowym, kulturalnym i integracyjnym - Liczba wydarzeń miejskich, dla których opracowano przedprzewodnik - Liczba umów i kwota dotacji przekazanych na zadania w zakresie sportu i upowszechniania kultury fizycznej osób z niepełnosprawnościami - Liczba obiektów miejskich o charakterze sportowym oraz kulturalnym, w których wyznaczono strefę dla osób z niepełnosprawnościami - Opracowanie standardów wsparcia osób z niepełnosprawnościami podczas imprez masowych organizowanych przez jednostki miejskie - Rozszerzenie uprawnień na osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny wynikających z Gliwickiej Karty Mieszkańca, - Opracowanie i wdrożenie jednolitego systemu ulg i preferencji dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów w miejskich jednostkach organizacyjnych

* miejsce odpoczynku

Kierunek działań E: Tworzenie partnerstwa i wsparcia lokalnego na rzecz środowiska osób z niepełnosprawnościami			
	Działanie	Realizatorzy	Monitoring - wskaźniki realizacji działania (jeśli nie wskazano inaczej wskaźniki dotyczą danych w skali roku)
E1.	Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie realizacji projektów, wydarzeń okolicznościowych, konferencji i innych spotkań związanych z tematem niepełnosprawności	Miejskie jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, instytucje kultury	Liczba projektów, konferencji i innych wydarzeń okolicznościowych związanych z tematyką niepełnosprawności realizowanych przy współpracy organizacji pozarządowych

E2.	Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie działań konsultacyjno-opiniotwórczych w obszarze niepełnosprawności	Miejskie jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, Urząd Miejski	- Liczba inicjatyw i opinii Miejskiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych w Gliwicach - Liczba formalnych spotkań i konsultacji z udziałem przedstawicieli organizacji pozarządowych działających w obszarze niepełnosprawności
E3.	Udzielanie organizacjom pozarządowym wsparcia finansowego w realizacji zadań na rzecz osób z niepełnosprawnościami	Urząd Miejski, organizacje pozarządowe	Liczba umów oraz kwota dotacji udzielonych z budżetu miasta organizacjom pozarządowym realizującym zadania w dziedzinie działalności na rzecz osób z niepełnosprawnościami

Kierunek działań F: Przestrzeganie praw osób z niepełnosprawnościami oraz zwiększanie świadomości społecznej na temat niepełnosprawności

	Działania	Realizatorzy	Monitoring - wskaźniki realizacji działania (jeśli nie wskazano inaczej wskaźniki dotyczą danych w skali roku)
F1.	Realizacja projektów zwiększających świadomość społeczną na temat wizerunku osoby z niepełnosprawnością, jej życia i potrzeb oraz działalności i sukcesów	Miejskie jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, instytucje kultury,	- Liczba projektów/wydarzeń prezentujących twórczość, osiągnięcia i działalność osób z niepełnosprawnościami - Liczba inicjatyw mających na celu zwiększenie świadomości społecznej na temat potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym osób z zaburzeniami psychicznymi oraz w spektrum autyzmu
F2.	Wdrażanie inicjatyw związanych z przestrzeganiem praw osób z niepełnosprawnością, w tym przeciwdziałanie dyskryminacji	Miejskie jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, instytucje kultury	Liczba kampanii/inicjatyw dotyczących przestrzegania praw osób z niepełnosprawnościami

Monitoring programu

Monitoring Programu będzie polegał na corocznej ocenie skuteczności działań określonych w Programie i umożliwieniu dokonywania niezbędnych zmian. Na monitoring programu składać się będą następujące działania:

- gromadzenie danych statystycznych oraz informacji dotyczących realizacji Programu,

- analiza danych i informacji,
- ocena stopnia wykonania przyjętych celów,
- analiza przyczyn rozbieżności między celami a stanem faktycznym oraz identyfikacja sfer wymagających zmiany działań,
- planowanie ewentualnych zmian w Programie oraz wdrożenie zmodyfikowanych działań,
- sporządzenie raportu z całości realizacji Programu.

Planuje się cykliczne spotkania przedstawicieli miejskich jednostek organizacyjnych i organizacji pozarządowych (realizatorów Programu) celem podejmowania bieżących tematów związanych z realizacją Programu oraz wymiany informacji w obszarze wsparcia środowiska osób z niepełnosprawnościami.

Postanowienia końcowe

Nadzór nad realizacją Programu wykonuje Pełnomocnik Prezydenta Miasta Gliwice do spraw osób z niepełnosprawnościami. Zgodnie z art. 35a ust. 1 pkt 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych roczne informacje z realizacji programu będą przekazywane wojewodzie. Końcowe sprawozdanie z realizacji programu zostanie podane do publicznej wiadomości.

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 35 a ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.) do zadań powiatu należy opracowanie i realizacja, zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych, programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej, zawodowej i zatrudnienia oraz przestrzegania praw osób niepełnosprawnych.

Podstawą sporządzenia niniejszego programu była „Diagnoza potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zamieszkałych w Gliwicach”, odwołująca się zarówno do danych statystycznych z różnych źródeł, jak i do opinii Gliwiczan wyrażonych w badaniu sondażowym. W celu pozyskania szerszej wiedzy na temat potrzeb środowiska osób z niepełnosprawnościami odbywały się prace w 4 zespołach tematycznych, powołanych w celu opracowania programu:

- Zespół Wsparcie rodziny z osobą z niepełnosprawnością wraz z podgrupą Realizacja usług asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością,
- Zespół Wsparcie samodzielności i aktywności osób z niepełnosprawnościami,
- Zespół Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami,
- Zespół Edukacja osób z niepełnosprawnościami.

W skład zespołów wchodził przedstawiciele jednostek miejskich działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych zrzeszonych w Gliwickim Forum Organizacji Działających na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami „Nie jesteś sam”.

Wykorzystano również dane zebrane w „Diagnozie problemów społecznych miasta Gliwice” opracowanej na potrzeby „Strategii rozwiązywania problemów społecznych dla miasta Gliwice na lata 2026-2032”.

Założone w dokumencie cele, przedsięwzięcia i mierniki, wypracowane zostały we współpracy z realizatorami programu. Były one również konsultowane z przedstawicielami organizacji pozarządowych działających w obszarze niepełnosprawności. Program odnosi się bezpośrednio do celów i kierunków działań zawartych w ww. Strategii, która z kolei pozostaje w związku ze Strategią rozwoju miasta Gliwice do roku 2040.

Niniejsza uchwała podlegała konsultacjom z Miejską Radą Działalności Pożytku Publicznego, a także z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi za pośrednictwem Gliwickiej Platformy Partycypacyjnej Decydujmy Razem oraz została zaopiniowana przez Miejską Społeczną Radę do Spraw Osób Niepełnosprawnych w Gliwicach oraz Gliwickie Forum Organizacji Działających na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami „Nie jesteś sam”.

Dotychczasowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych dla Miasta Gliwice obowiązywał w latach 2020-2025, w związku z czym konieczne jest przyjęcie dokumentu na kolejne lata, natomiast nadanie uchwale wstecznej mocy obowiązującej pozostaje w zgodzie z zasadami demokratycznego państwa prawnego i jest podyktowane słusznym interesem obywateli.